

PLANUL DE DEZVOLTARE al sectorului de turism în raionul Cantemir

Acest Plan este realizat în cadrul proiectului "Escapeland - Dezvoltarea și promovarea în comun a turismului activ în Bazinul Mării Negre"

Elaborat de: Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova

Cantemir 2021

Cuprins:

<i>SUMAR EXECUTIV</i>	3
1. <i>PAȘAPORTUL DESTINAȚIEI TURISTICE</i>	7
2. <i>ANALIZA DIAGNOSTIC A DESTINAȚIEI TURISTICE</i>	10
3. <i>PLANUL DE DEZVOLTARE A POTENȚIALULUI TURISTIC AL RAIONULUI CANTEMIR</i>	39
4. <i>PLANUL DE ACȚIUNI PENTRU 5 ANI</i>	42
5. <i>ACȚIUNILE PRIORITARE PENTRU IMPLEMENTAREA ÎN PRIMUL AN</i>	50
ANEXE	52

Sumar Executiv

Planul de dezvoltare a sectorului de turism în rn. Cantemir pentru perioada 2022-2024 este elaborat de grupul mixt de experți ai Asociației de Dezvoltare a Turismului în Moldova (ADTM) în cadrul proiectului "**Escapeland - Dezvoltarea și promovarea în comun a turismului activ în Bazinul Mării Negre**" care este realizat de CR Cantemir în parteneriat cu 4 țări: România (Galați, Constanța), Ucraina (Vilkovo), Georgia (Kutaisi) și Moldova (Cantemir) în cadrul Programului Operațional Comun în Bazinul Mării Negre.

Scopul proiectului constă în dezvoltarea cooperării transfrontaliere și intensificarea contactelor dintre partenerii din Bazinul Mării Negre, care să răspundă nevoilor de dezvoltare și promovare a turismului transfrontalier și a antreprenoriatului cultural. Unul dintre obiective constă în creșterea atractivității regiunii bazinului Mării Negre (BSB) prin investiții în turism active, dar și sporirea fluxului de turiști interesați de activități culturale în regiune. De asemenea, proiectul își propune să valorifice și să exploateze potențialul turistic activ în bazinul Mării Negre prin parteneriate care au obiectiv locațiile de turism activ cu autorităților publice locale.

Soluția propusă de prezentul proiect se referă la valorificarea potențialului turistic activ și oferirea expertizei în regiunile partenere ca mijloc de promovare a afacerilor și antreprenoriatului în sectoarele turistic și cultural, dar și de creare a oportunități economice mai puternice în bazinul Mării Negre.

Crearea unui plan de dezvoltare strategică a turismului în bazinul Mării Negre implică, la nivel instituțional, o mai bună cooperare între autoritățile publice și, de asemenea, un document strategic comun pentru dezvoltarea socio-economică a zonei transfrontaliere. Astfel, proiectul contribuie direct la: stabilirea unui mediu durabil, cooperarea între APL-uri, ONG-urile și sectorul de afaceri; sprijinirea întreprinderilor locale în practicarea durabilă în domeniul turismului; stimularea inițiativei private în practicarea turismului activ în regiune; conservarea biodiversității prin sporirea și diversificarea numărului de vizitatori.

În orașul Cantemir urmează să fie reconstruită o parte a clădirii școlii sportive într-un complex sportiv, turistic și cultural/bază turistică sportivă, prin modernizare, amenajare și dotare. Prin această reconstrucție, se propune rezolvarea problemelor legate de infrastructură pentru realizarea corespunzătoare a activităților de turism sportiv, cultural și de agrement. Baza turistică sportivă va fi modernizată și echipată cu echipamentele necesare capabile să atragă desfășurarea sesiunilor de pregătire pentru competiții, tabere de pregătire și tururi turistice. Se preconizează spațiu de cazare cu 32 de locuri, planificarea unui centru de fitness, amenajarea unei săli de antrenament/unei săli de luptă liberă, infrastructură (toaletă, vestiare etc.) și unitate alimentară.

Aceste obiectiv va contribui la dezvoltarea potențialului turistic din zonă, stimulând atractivitatea regională, creșterea numărului de turiști și consolidarea cooperării între părțile implicate.

Scopul Planului strategic este de a determina potențialul turistic și de a identifica direcțiile de dezvoltare a acestui sector, a stabili acțiunile prioritare și principalii responsabili de dezvoltarea lui în rn. Cantemir în calitate de destinație turistică. Destinatarii Planului strategic sunt Administrația rn. Cantemir, administrația publică locală, antreprenorii din domeniul turistic și HoReCa, ONG-urile de turism, patrimoniu și mediu.

Scopul și obiectivele Planului strategic de turism a rn. Cantemir este în concordanță cu opțiunile strategice ale Programului Național de Dezvoltare a Turismului „Turism 2025”, în care se regăsesc acțiuni de dezvoltare prioritare a destinației. La fel Planul strategic reflectă principiile directoare și este o detaliere a strategiilor de dezvoltare ale rn. Cantemir și a localităților de aici.

La elaborarea Planului strategic au fost utilizate următoarele metode de cercetare: (i) chestionarea; (ii) colectarea, procesarea și analiza datelor statistice; (iii) planificarea strategică. Etapele activităților de elaborare a Planului strategic au inclus:

- *Investigația preliminară* – a constat în elaborarea, distribuirea și completarea chestionarelor despre: (i) potențialul general al rn. Cantemir și sub-zonele turistice identificate, (ii) structurile implicate în deservirea vizitatorilor, (iii) chestionare de sinteză a informațiilor pe sub-zone turistice/trasee recomandate, (iv) evaluarea calității resurselor turistice. La această etapă au fost colectate și procesate datele relevante pentru elaborarea analizei.
- *Elaborarea analizei diagnostic și fundamentarea delimitării în sub-zone turistice/trasee turistice recomandate* în cadrul rn. Cantemir. La această etapă a avut loc caracterizarea detaliată a situației generale, a potențialului turistic a sub- zonelor turistice, piața turistică reală și potențială a rn. Cantemir. Evaluarea calității datelor a fost realizată prin vizitele în teritoriu.
- *Elaborarea Planului strategic*. În urma realizării analizei și identificării principalelor probleme, au fost stabilite și discutate direcțiile strategice, acțiunile prioritare, costurile, responsabilii și partenerii, sistemul de monitorizare al Planului strategic.
- *Prezentarea Planului strategic*. La această etapă e realizată dezbaterea publică a Planului strategic (14.07.21, 19.08.21, 09.21). Propunerile formulate în cadrul dezbaterilor sunt incluse în acțiunile prioritare din Planul de acțiuni pentru următorii 3 ani (2022-24).

În elaborarea Planului strategic au fost utilizate următoarele surse de informații: (i) Datele statistice furnizate de administrație; (ii) cadrul normativ în domeniul turismului și micului business; (iii) documente și note informative ale beneficiarilor (APL); (iv) interviuri cu APL sau specialiștii locali și documente pregătite de aceștia; (v) acte administrative emise de autoritățile rn. Cantemir; (vi) hărțile terenurilor incluse în rn. Cantemir.

Pașaportul destinației turistice rn. Cantemir este întocmit conform metodologiei ETIS și scoate în evidență calitățile competitive ce țin de: locația avantajoasă, valoarea patrimoniului natural și antropic, cele mai importante atracții turistice, parametrii geografici/ecologici/climatici, accesibilitatea și conectivitatea cu piața de consum, caracteristicile prestatorilor de servicii turistice, detalii despre turiști și vizitatori și parametrii de consum ale acestora, facilitățile de turism disponibile, etc.

Analiza diagnostic a destinației scoate în evidență **potențialul turistic deosebit** al rn. Cantemir, care este determinat de atracții, inclusiv unicele:

- În satele de aici sunt mai multe vetre strămoșești încă de la începutul **sec. XV** în special de-a lungul Prutului și în Codrii Tigheciului,
- Localități vechi de la înc. sec. XVIII din Republica militară „Codrii Tigheciului”,
- 27 de comunități rurale, care au știut să conserveze tradiția ospitalității locale,
- 3 rezervații peisajere („Codrii Tigheci”, „Lunca inundabilă de lângă Antonești”, „Chioselia”),
- 1 rezervație naturală silvică (Ciobalaccia),
- 1 rezervație naturală mixtă (Cantemir),
- 1 monument al naturii geologic și paleontologic „Cariera Cociulia”,
- Zonă umedă de importanță națională (Vâlcele),
- 27 monumente ocrotite de stat, dintre ele 8 de arhitectură și 19 de istorie.
- cea mai veche biserică din raion (biserica „Sf. Arhanghel Mihail”, 1818, Cociulia),
- biserici vechi din sec. XIX („Sf. Ilie” din 1895 din Toceni, „Adormirea Maicii Domnului” din Chioșelia și „Sf. Arhanghel Mihail” din Hârtoș), copotnița din s. Doina (sec XIX), biserică „Sf. Nicolae” din 1913 (Nicolaevca),
- Mănăstirea s. Cociulia,

- Mănăstirea și memorialul soldaților români (Stoianovca),
- unicul perimetru de case cu arhitectură populară din sec. XIX – XX protejate în Moldova (Stoianovca),
- Casele vechi nemțești (s. Vișniovca),
- 6 vinării cunoscute în țară (Cantemir, Pleșeni, Plopi, Ciobalaccia, Tartaul, Lingura).

În Cantemir se evidențiază fluxuri importante de vizitatori moldoveni tranzitari prin Regiunea de Sud a Moldovei (spre litoralul Mării Negre din România și Bulgaria). Tot pe aici circulă un număr mare de vizitatori străini, care estimativ este de cca. 10% din numărul total de intrări în țară.

La fel, pe teritoriul rn. Cantemir funcționează și se bucură de solicitare câteva trasee pentru vizitatori, respectiv: (i) trasee muzeale; (ii) trasee cu degustație la vinării; (iii) trasee tematice sau speciale pentru deservirea anumitor delegații, grupuri de elevi/studenți etc.

În mare parte excursiile sunt ghidate (generale și tematice) la muzee și vinării, dar sunt practicate și plimbări în spații naturale pe malul Prutului. La fel în Cantemir sunt organizate de evenimente și degustații, unde turiștii sunt invitați să rocure produse locale.

Totodată sunt evidențiate și **problemele sau deficiențele ale atracției rn. Cantemir**: (i) deși sunt valoroase și unice atracțiile (locuri istorice medievale, natură reprezentativă) sunt necunoscute publicului larg, acestea nu sunt expresive și nu sunt întreținute corespunzător; (ii) obiectele de vizitat nu sunt suficient de informative, nu creează repere pentru autoghidaj, deși ar putea fi accesibile pentru excursii speciale; (iii) multe atracții nu sunt accesibile fizic (drum, cărări, poteci turistice) în orice anotimp, iar lipsa de indicatoare de orientare le reduc mult din potențialul atractiv; (iv) sunt puține locuri amenajate pentru admirarea peisajului, iar acestea nu sunt marcate corespunzător; (v) harta actuală a rn. Cantemir nu prezintă clar principalele atracții și nu sugerează traseele recomandate.

La fel sunt și unele **probleme și deficiențe legate de trasee turistice și facilități pentru vizitatori**: (i) există doar câteva excursii accesibile publicului larg: în special la 2 vinării, trasee locale pentru copii, excursii la muzeele locale din rn. Cantemir; (ii) traseele nu sunt marcate cu indicatoare informative, de orientare sau avertizare, fapt care contribuie la pasivitatea excursionistă, deplasări alături pe teritoriul rn. Cantemir; (iii) calitate joasă a unor atracții incluse în traseele de vizită; (iv) ghidajul e asigurat fie de către câțiva ghizi la 2 vinării (în special degustații+vinăria), fie câțiva colaboratori ai muzeelor locale, care nu au o pregătire specială în managementul vizitatorului și excursiologie; (v) doar spontan și la insistență poate fi accesată o excursie suplimentară tematică spre anumite destinații din afara vinăriilor și muzeelor locale; (vi) lipsa unor popasuri, urne pe segmentele de trasee de vizită; (vii) număr redus de atracții amenajate pentru vizită pe trasee, inclusiv pentru popas pe caz de ploaie sau timp nefavorabil; (viii) puține grupuri sanitare, dar care sunt insalubre.

Performanțele economice ale rn. Cantemir ca și destinație turistică sunt dependente de numărul de vizitatori, taxele achitate în locațiile vizitate și valoarea excursiilor realizate. Trebuie să remarcăm că în perimetrul celor 27 comunități rurale din rn. Cantemir găsim 3 restaurante recomandate turiștilor, o unitate de cazare neclasificată, 3 săli de degustație și 10 muzee locale, care dețin personal ce poate oferi ospitalitate comercială la parametri satisfăcători. Repartizarea teritorială însă a acestor unități este foarte neuniformă în plan teritorial, dar și ca nivel de calitate. Acest fapt creează premise clare pentru dezvoltarea micii hotelării în localități ca și afaceri mici (pensiuni, vile, mici restaurante) sau medii (business-uri bazate pe comercializarea în rețele). Pentru moment, lipsa de unități de cazare și alimentație publică este compensată cu o variată ofertă în orașele vecine (Chișinău, Hâncești, Leova, Comrat, Cimișlia, Cahul) care se găsesc la o distanță de maxim 1,5 ore de la Rn. Cantemir.

Problemele și discrepanțele performanțelor economice ale destinației constau în: (i) lipsa unui sistem de monitorizare a numărului de vizitatori/turiști conduce la necunoașterea aspectelor legate de interesul consumatorilor pentru vizite și asta slăbește puterea de vânzare a ofertelor rn. Cantemir (recreative, cognitive, educative, etc); (ii) oferta de cazare este limitată și dezechilibrată teritorial; (iii) oferta recreativă se reduce la plimbări pe trasee fără elemente de autoghidaj în jurul atracțiilor naturale și antropice sau pe poteci neamenajate și nemarcate. Parțial aceasta este completată de oferta unor

antreprenori stabiliți în localitățile de aici, care însă nu valorifică suficient calitatea de destinație turistică a rn. Cantemir; (iv) oferta cognitivă se reduce la excursii tematice organizate aproape în exclusivitate de ghizii de muzeu elevilor și studenților la solicitarea acestora; (v) oferta educativă a rn. Cantemir se reduce la câteva colecții muzeale cu un grad redus de atractivitate și excursii pe segmente restrânse, lăsând neexplorate peste 90% din teritoriu; (vi) lipsa unui sistem bine organizat de prestare a serviciilor de ghidaj; (vii) nivel redus de cunoaștere a artei ghidajului și a managementul vizitatorului de către personalul din structurile de ospitalitate; (viii) cunoașterea redusă a limbilor de circulație internațională reduce din capacitatea rn. Cantemir de a deservi fluxuri turistice internaționale; (ix) oferte excursioniste reduse la câteva tipuri (generale, degustații, muzeale) pe un număr limitat de categorii de vizitatori (grupuri organizate de elevi, delegații, vizitatori neorganizați); (x) sistemul de motivare al personalului antrenat în ghidare este învechit, care de fapt duce la abandonarea acestei idei de servicii către vizitatori; (xi) capacități reduse de investiții din resurse proprii ale rn. Cantemir; (xii) capacități reduse de planificare din diferite surse a necesităților investiționale, bazate pe prognoze realiste și analize calitative; (xiii) capacități reduse de implementare a parteneriatelor cu agenții economici în vederea unor planuri investiționale strategice pe teritoriul rn. Cantemir; (xiv) promovarea ofertei rn. Cantemir este fie pe seama personalului specializat îngust (ghizii vinăriilor) și nespecializat (personalul din muzee), fie administrației locale pe rețele de socializare sau în interviurile TV/radio.

Strategia destinației turistice

Viziunea: Raionul Cantemir este o importantă destinație turistică din sudul Moldovei cu un flux stabil de vizitatori satisfăcuți de atracțiile locale, varietatea și calitatea serviciilor acordate.

Obiectivele strategice de dezvoltare turistică:

- OS 1 Dezvoltarea capacităților instituționale
- OS 2 Valorificarea potențialului turistic
- OS 3 Dezvoltarea capacităților umane
- OS 4 Promovarea rn. Cantemir ca și destinație turistică
- OS 5 Îmbunătățirea infrastructurii turistice

În Planul de acțiuni pentru 3 ani au fost identificate **.... de acțiuni**, grupate în funcție de direcția strategică la care se atribuie. Fiecare acțiune are perioada ei de implementare, responsabili și parteneri. Majoritatea acțiunilor vor necesita acoperire financiară. Costul total al Planului strategic a fost estimat la aproximativ **.... mln. lei**. Astfel, pentru Dezvoltarea capacităților instituționale sunt prevăzute cca. **.....%** din bugetul total, **.....%** pentru realizarea OS 2 Valorificarea potențialului turistic, cca. **....%** sunt pentru OS 3 Dezvoltarea capacităților umane, iar **....%** sunt pentru OS 4 Promovarea rn. Cantemir ca și destinație turistică. Cea mai mare sumă (cca. **....%** din costuri) trebuie să fie direcționată pentru acțiunile legate de implementarea OS 5 Îmbunătățirea infrastructurii turistice, care presupune investiții din surse publice și private atrase în baza unor planuri investiționale coerente.

Indicatorii de monitorizare sunt stabiliți pentru fiecare acțiune, cu specificarea sarcinilor majore ce trebuie realizate. La fel este stabilit gradul de competență și activități și structurile de toate nivelele de evaluare a rezultatelor și monitorizare a activităților. Au fost identificate principalele **riscuri** interne/externe și metode de diminuare/preîntâmpinare a acțiunii lor.

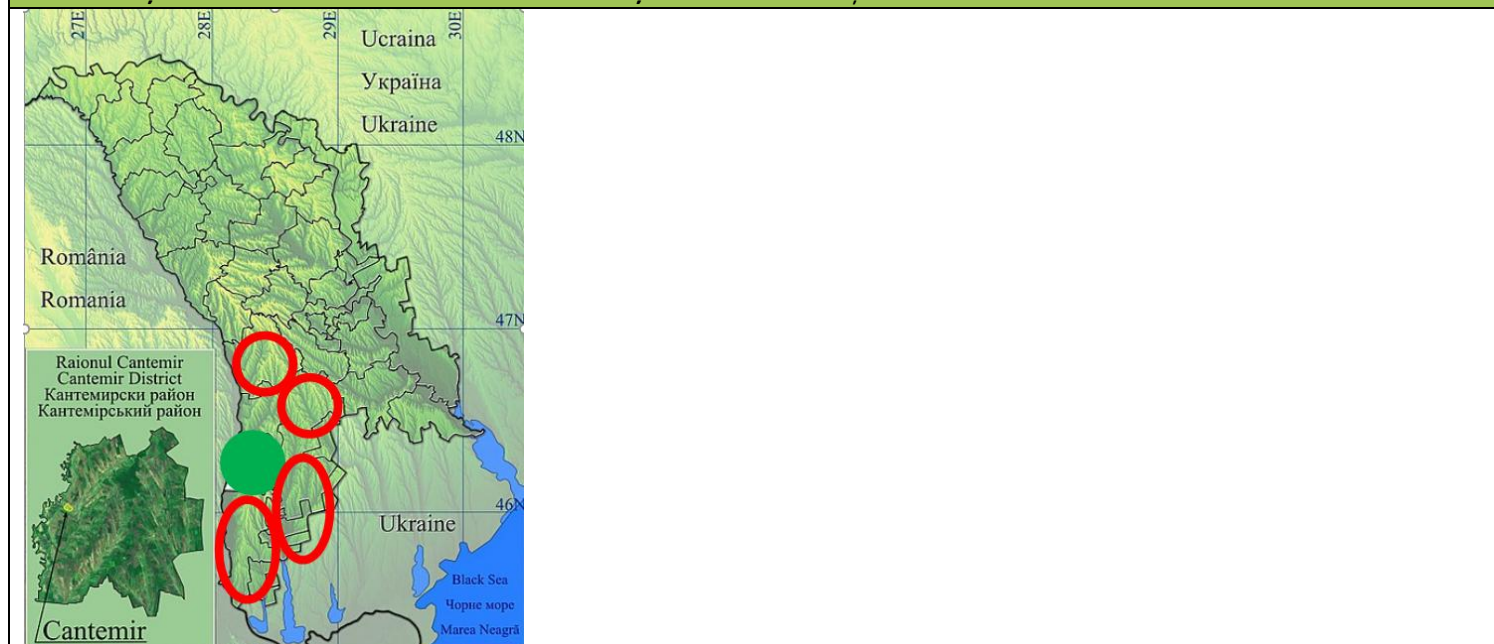
1. Pașaportul destinației turistice

DESTINATIA:	Rn. Cantemir		
TARA:	Republica Moldova		
LOCATIA:		PREZENTARE GENERALĂ:	
Descriere	Distanța până la capitala țării (km)	Principalele tipuri de turism și cele mai populare activități	Cele mai importante cinci atracții turistice cele mai populare (inclusiv atracțiile de mediu și culturale).
<p>Potențialul turistic este determinat de:</p> <ul style="list-style-type: none"> • În satele de aici sunt mai multe vetre strămoșești încă de la începutul sec. XV în special de-a lungul Prutului și în Codrii Tigheciului, • Localități vechi de la înc. sec. XVIII din Republica militară „Codrii Tigheciului”, • 27 de comunități rurale, care au știut să conserveze tradiția ospitalității locale, • 3 rezervații peisajere („Codrii Tigheci”, „Lunca inundabilă de lângă Antonești”, „Chioselia”), • 1 rezervație naturală silvică (Ciobalaccia), • 1 rezervație naturală mixtă (Cantemir), • 1 monument al naturii geologic și paleontologic „Cariera Cociulia”, • Zonă umedă de importanță națională (Vâlcele), • 27 monumente ocrotite de stat, dintre ele 8 de arhitectură și 19 de istorie. • cea mai veche biserică din raion (biserica „Sf. Arhangel Mihail”, 1818, Cociulia), • biserici vechi din sec. XIX („Sf. Ilie” din 1895 din Toceni, „Adormirea Maicii Domnului” din Chioșelia și „Sf. Arhangel Mihail” din Hârtop), copotnița din s. Doina (sec XIX), biserica „Sf. Nicolae” din 1913 (Nicolaeuca), • Mănăstirea s. Cociulia, • Mănăstirea și memorialul soldaților români (Stoianovca), • unicul perimetru de case cu arhitectură populară din sec. XIX – XX protejate în Moldova (Stoianovca), • Casele vechi nemțești (s. Vișniovca), • 6 vinării cunoscute în țară (Cantemir, Pleșeni, Plopi, Ciobalaccia, Tartaul, 	la 120 km sud de or. Chișinău	<ul style="list-style-type: none"> • excursii ghidate (generale și tematice) la muzee și vinării; • plimbări în spații naturale pe malul Prutului; • organizare de evenimente și degustații; • shopping de produse locale; <p>Fluxuri importante de vizitatori tranzitari prin Regiunea de Sud a Moldovei (spre litoralul Mării Negre din România și Bulgaria).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. perimetrul istoric a fostei Republici militare „Codrii Tigheciului”; 2. Mănăstirea s. Cociulia, 3. Mănăstirea și memorialul s. Stoianovca, 4. vinării cunoscute în țară (Cantemir, Pleșeni), 5. rezervația naturală mixtă la Prut (Cantemir).

Lingura).			
GEOGRAFIE:			MODEL DE CLIMĂ:
Dimensiunea aproximativă a destinației (în km ²) și caracteristicile fizice principale (râuri, dealuri, golfuri etc.).	Habitatele dominante	Nivelul biodiversității (gama diverselor specii de plante și animale)	Numărul mediu de ore de soare, Precipitații și temperaturi sezoniere.
Raionul Cantemir ocupă cca. 870 km ² (cca. 3% din suprafața RM)	Zona umeda: da Balta / stepa: da Teren agricol: da Pădure /zone împădurite: da Tufărișuri: da Urban: da Nisip / plajă: da	O mare biodiversitate (diferite specii de plante prezente): Lunca Prutului și o Zonă umedă de importanță națională (Vâlcele)	Clima este continental-moderată, caracter instabil. Perioada insorită (nr. de ore pe sezon) Total: 2215 ore Vara: 933 ore Iarna: 203 ore Precipitații (mm pe sezon) Vara: 178 mm Iarna: 83 mm Temperatura (zi și noapte pe sezon) Vara: 20,5°C Ziua: 25-27°C Noapte: 18°C Iarna: -3,45°C Ziua: -0°C Noapte: -7°C
LINII DE TRANSPORT:			
Distanța de la cel mai apropiat aeroport local și internațional (în km)	Detalii despre transportatorii aerieni și / sau linii de croazieră care aduc vizitatori la destinație	Facilitățile de transport public către destinația dvs.	Aranjamente private suplimentare pentru transportul vizitatorilor către destinație
Transport rutier: <ul style="list-style-type: none"> • Maxitaxi din fiecare localitate spre Chișinău, • Maxitaxi din Cantemir spre Cahul, Comrat, • Rute de tranzit (spre Cahul, Galați, Reni, etc) 	<u>Linii aeriene:</u> Chișinău – 120 km, Cahul (nefuncțional) – 45 km; <u>Croaziere:</u> 80 km (Giurgiulești, Galați)	Tren: Cimișlia – Cantemir – Cahul, Giurgiulești, Auto: maxitaxi în fiecare localitate Taxi: da	<ul style="list-style-type: none"> • Transport arendat pentru anumite evenimente (ex: excursii locale); • Transport privat vinării, agenții de turism;
POPULAȚIA:			
Numărul de rezidenți permanenți	Densitatea populației	Raportul de vară / iarnă al locuitorilor cu turisti	Procentul populației ocupate la locuri de muncă legate de turism
No. de rezidenți permanenți: ???? pers	???? pers. per km²	necunoscut	Estimativ 20 persoane angajate permanent și cca. 10 angajați temporar, inclusiv: <ul style="list-style-type: none"> • Ghizi muzee și vinării, • Angajați structuri alimentație publică • Angajați sector cazare • Deținători atracții turistice

TURISTI:			
Numărul anual al vizitatorilor, total și defalcat pe principalele piețe	Sosiri anuale pe tipuri de transport	Media cheltuielilor turistice (pe persoană / pe zi)	Durata medie de ședere
Total vizitatori anuali: ??? Total vizitatori în muzee: 2,5-4 mii pers/an Total vizitatori interni anuali: cca. 90% Piețe de surse primare: 1. Republica Moldova cca. 90% 2. România cca. 7% 3. Restul țărilor cca. 3%	Aer: sub 1% Mare: nu Tren: sub 1% Masina privată: peste 50% Altele: transport public cca. 50%	Media consum turistic estimat: 100 lei/pers	Cca. 3 ore (degustații), Cca. 5-6 ore (excursii), Cca. 2 zile (sejur cu motivație afaceri)
FACILITĂȚI DE TURISM:			
Numărul aproximativ de hoteluri (rating de stele) și camere in destinație	Alte tipuri de cazare disponibile	Număr aproximativ de restaurante	Numărul aproximativ de baruri (cluburi de noapte, agrement etc.)
Cazare: 1 unitate neclasificată, Capacitate: 15 locuri (odăi mobilate pentru 1, 2, 3 persoane)	Total alte: 13 unități potențiale prestatoare de servicii de cazare: <i>Sector privat (cca. 50 locuri)</i> <i>Pensiuni: 0</i> <i>Vile: 0</i> <i>Apartamente: 0</i> <i>Hosteluri: 0</i> <i>Campinguri: 0</i> <i>Altele: 0</i>	3 restaurante de calitate bună, 3 săli de degustație la vinării Bucătăria locală sau europeană	<ul style="list-style-type: none"> • unități de comercializare alimentație: în fiecare localitate, • 58 potențiali prestatori de servicii de agrement pe 3 trasee turistice recomandate, • 76 colective artistice dintre care 18 dețin titlul de formație „model”, • 12 festivaluri și concursuri raionale, • 2 festivaluri naționale în rn. Cantemir • punct de organizare agrement: locale în fiecare localitate.

INFORMAȚII SUPLIMENTARE RELEVANTE DESTINAȚIEI: harta destinației

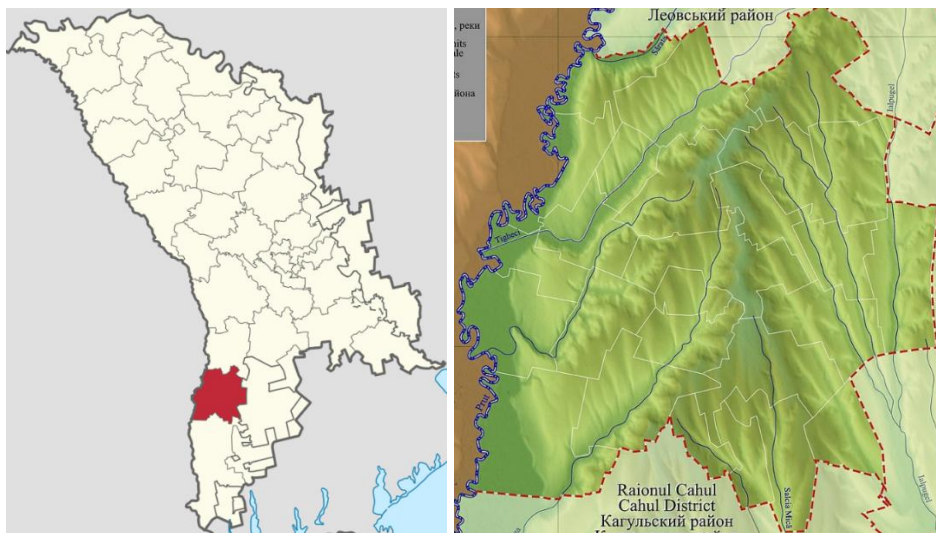
2. Analiza diagnostic a destinației turistice

POTENȚIALUL TURISTIC AL RAIONULUI CANTEMIR

Descriere generală a raionului Cantemir

Raionul Cantemir cu centrul în orașul Cantemir s-a format la 1977¹. Administrativ-teritorial raionul Cantemir, este constituit din **51 de localități** divizate în 27 de unități administrativ-teritoriale (1 oraș, 15 comune, **11 sate**).

Orașul Cantemir este orașul de reședință a raionului, care se află la 120 km distanță de or. Chișinău, 45 km distanță de or. Cahul, 25 km distanță de or. Leova, 45 km distanță de or. Comrat. Raionul Cantemir este traversat de trei trasee naționale pe o lungime totală de 98,86 km.

Raionul Cantemir este situat în partea de sud-vest a Republicii Moldova pe o suprafață de 870 km² (cca. 3% din suprafața RM) și altitudinea de 42 m față de nivelul Mării Negre. Vecinii raionului sunt: la nord – raionul Leova, la sud – raionul Cahul, la est – UTA Găgăuzia și la vest – România. Pe o distanță de 32 km la vest raionul Cantemir se află la hotar cu UE (România).

În raionul Cantemir este un relief de podiș și câmpie. La est se află înălțimea Tigheciului (301 m, locul 7 printre cele mai înalte dealuri din Republica Moldova). La vest râul Prut, lunca cu lățime de 1-1,5 km, pronunțată cu relief mezo și micro. Predomină versanți de diferite înclinații și lungimi. Terenul este întretăiat de o mulțime de vâlcele cu lățimi de la 100 la 300 de m. De la nord-vest la sud-vest este întretăiat de două vâlcele cu versanți cu înclinație de la 3- 5° până la 5- 7°. Pe terenuri cu ape freatice la suprafață sunt multe porțiuni înmlăștinite. Zăcămintele minerale în raion sunt: zăcăminte de gaz natural la s. Victorovca (c. Ciobalaccia); zăcăminte de argile betonice (bentonită) la s. Cociulia, s. Lărguța, s. Baimaclia și zăcăminte de nisip aproximativ în tot raionul. Solurile identificate sunt: cenușiu tipic, cenușiu închis, cernoziom argiloiluvial.

Clima raionului Cantemir se poate caracteriza ca fiind moderat continentală cu veri călduroase și ierni cu ninsori slabe. Temperatura medie anuală este aproximativ de +11°C. Primele înghețuri sunt aparente la mijlocul lunii octombrie. Cantitatea medie de precipitații pe parcursul anului sunt în jur de 450–500 mm. Grosimea medie a stratului de zăpadă constituie 5–8 cm. Adâncimea de îngheț a solului e circa 0,6–0,7 m. Umiditatea relativă a aerului în perioada de vară a anului constituie 45–60%, iar în perioada de iarnă – 75–80%. Temperatura maximă absolută anuală este de +39°C. Temperatura minimă absolută anuală -32°C. Perioada cu încălzire termică pe timp de iarnă constituie 170 zile. Direcția vântului este din partea nordică și sudică. Viteza medie constituie 3–10m/s.

¹ în conformitate cu Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al RSS Moldovenești din 23 martie 1977 și Hotărârii Sovietului de Miniștri al RSSM, din 1 aprilie 1977 nr.131 în legătură cu formarea raioanelor Cantemir și Cutuzov;

Apele de suprafață ale raionului sunt: râul Prut cu afluenții Tigheci, Odaia, Larga, Salcia, Ialpușel, iazuri artificiale, etc. Teritoriul localităților Baimaclia, Chioselia și Coștangalia sunt întretăiate de râurile Odaia și Salcia. Localitățile Pleșeni, Cania, Stoianovca sunt pe râul Tigheci. Râul Salcia întretaie teritoriul unităților administrativ-teritoriale Cania, Plopi, Țiganca. Râul Odaia trece prin localitățile Haragăș, Baimaclia, Enichioi, Căietu. Localitățile Lingura, Tartaul, Ciobalaccia, Gotești sunt pe râul Larga. Râul Prut străbate la vest unitățile administrativ-teritoriale Toceni, Antonești, Stoianovca, Țiganca, Gotești. Râul Ialpușel – Enichioi, r. Sarata – s. Toceni.

Apele subterane sunt preluate în 1820 fântâni de mină și se atribuie apelor freatice la adâncimi de 5–20 m. Pe terenurile afectate de alunecări de teren, apele subterane se întâlnesc în straturile de nisip formate printre stratul de argilă la adâncimea de 3–11 m. În raion sunt 67 sonde fântâni cu adâncimi de până la 100 m.

Atracțiile turistice ale raionului Cantemir

Atracții turistice naturale

Raionul Cantemir, fiind amplasat pe malul stâng al Prutului, are mai multe atracții turistice naturale de importanță națională pe o suprafață de 3066 ha (cca. 4% din suprafața raionului). Astfel, aici sunt 3 rezervații peisajere („Codrii Tigheci”, „Lunca inundabilă de lângă Antonești”, „Chioselia”), 1 rezervație naturală silvică (Ciobalaccia), 1 rezervație naturală mixtă (Cantemir) și 1 monument al naturii geologic și paleontologic „Cariera Cociulia”.

Rezervații peisajere

Rezervația peisajeră „Codrii Tigheci” este o arie naturală protejată de stat, care se întinde pe o suprafață de 2519 ha (83% din ariile naturale protejate din raion), între satele Lărguța și Capaclia, ocolul silvic Cantemir, precum și s. Tigheci raionul Leova. Peisajul este format dintr-o pădure naturală de tipul codrilor pe cumpăna apelor și versanți abrupti, populat cu stejar pedunculat, gorun, carpen, frasin, tei, cireș, sorb și scoruș.

De Codrii Tigheciului sunt legate mai multe istorii interesante. Trei secole în urmă în apărarea Moldovei mai stătea „și codrul Tigheciului sau Chigheciului, care se afla mai jos de Lăpușna, în fața Fălciului, până la apa Ialpușului”, și care după expresia lui D. Cantemir, constituia „pentru Moldova apărarea cea mai tare contra tătarilor” (D. Cantemir, p. 70–71). Oficialitatea s-a folosit de această apărare firească, domnii Moldovei au colonizat intens aceste locuri, iar pe tighecieni sau codreni i-a încărcat cu privilegii. Când a fost nevoia mai simțită apărarea s-a organizat, înființându-se funcția de Căpetenia Codrului, un fel de pârcălăbie *sui-generis* pentru regiunea dintre Prut și Cahul (funcția datează din timpul lui Ioan-cel-Cumplit, 1572 – 1574; I. Nistor, p. 153)²

Rezervația peisajeră „Lunca inundabilă de lângă Antonești” la fel este arie naturală protejată de stat pe o suprafață de 93,6 ha și se află la vest de satul Antonești, raionul Cantemir. Peisajul poate fi descris ca fiind un sector de luncă inundabilă a Prutului, parțial acoperită cu apă și mlaștini naturale. Aici se întâlnesc specii de animale rare cum ar fi: lebăda, lopătarul sau vidra. La baza malului stâng al Prutului sunt izvoare cu apă multă.

Rezervația peisajeră „Chioselia”, fiind o arie naturală protejată de stat, se întinde pe o suprafață de 307 ha la nord-vest de satul Chioselia, ocolul silvic Baimaclia, raionul Cantemir. Peisajul dominant este o pădure de stejar pedunculat cu amestec de stejar pufos cu mai multe plante rare (rușcuța, brândușa, albăstrița Angelescu, etc).

² Ciobanu, Ștefan. Basarabia. Chișinău: Universitas, 1993, p. 116.

Rezervații geologice și paleontologice

Monument al naturii geologic și paleontologic „Cariera Cociulia” se întinde pe o suprafață de 1 ha, la 1 km nord de satul Cociulia, raionul Cantemir.

Rezervații naturale silvice

Rezervația silvică „Ciobalaccia” este arie naturală protejată de stat. Se întinde pe o suprafață de 13,4 ha, la 2 km est de satul Ciobalaccia, ocolul silvic Baimaclia, Aluniș, raionul Cantemir.

Rezervații naturale mixte

Rezervația mixtă” Cantemir” este o arie naturală protejată de stat. Se întinde pe o suprafață de 132 ha, la sud de orașul Cantemir, lunca inundabilă a râului Prut.

Atracții turistice naturale locale evidențiate de APL

În baza unui chestionar complex s-au identificat mai multe atracții naturale la care localnicii din fiecare sat obișnuiesc să-și îndrumeze oaspeții pentru vizitele în aceste localități. Astfel, răspunsurile au confirmat importanța pentru vizite turistice a ariilor protejate de stat ce sunt în aceste localități precum (i) Rezervația naturală mixtă în lunca inundabilă a râului Prut la sud de orașul Cantemir, (ii) Lunca inundabilă a râului Prut (com. Antonești), (iii) Cariera Cociulia, (iv) Rezervația silvică Ciobalaccia, (v) Codrii Tigheciului (s. Capaclia), (vi) Rezervația peisajistică, s. Chioselia. Acest fapt evidențiază importanța și aprecierea peisajelor reprezentative raionului Cantemir și ocrotite de stat pentru necesitățile dezvoltării turismului în această destinație.

Totodată, APL din mai multe localități ale raionului au evidențiat o serie de atracții naturale locale care merită să fie promovate ca și locații pentru vizite turistice, precum:

Peisaje pe malul Prutului

- Lunca Prutului (com. Toceni);
- Balta din lunca râului Prut (com. Antonești);
- Landșaft natural în lunca râului Tigheciului la vărsarea sa în Prut (s. Stoianovca);

Diferite forme de relief reprezentativ

- „Colinele Tigheciului” (com. Pleșeni);
- Dealul Lărguța (301 m, cel mai înalt deal din sudul Moldovei (com. Pleșeni);
- Vâlcelele „Seliște” (înspre s. Cociulia) și „Găuzoaia” din satul vechi Pleșeni (com. Pleșeni);
- Aria protejată potențială „Tamarix-Vâlcele” (com. Toceni);
- Colinele satului (s. Capaclia);
- Sub coasta pădurii (Coștangalia);
- Hârtoape (s. Enichioi);
- Relieful pitoresc (com. Lingura);
- Iazurile din dealurile Radioului (s. Enichioi);

Parcuri și zone verzi

- Parcul Public ”D. Ticlenco” (or. Cantemir);
- Parcul Eroilor Grăniceri (or. Cantemir);
- Parcul ”болгарских ополченцев” (or. Cantemir);
- Plantația de liliac din s. Vâlcele (com. Toceni);
- Parcul vechi **al neamului** (s. Vișniovca);
- Parcul „Complexul Fântânilor” (s. Cârpești);

Peisaje agricole și podgorii

- Plantațiile masive de viță-de-vie (com. Toceni);
- Podgoriile cu vii (com. Antonești);
- Vii și livezi amenajate (s. Cârpești);
- Câmpurile agricole (com. Lingura);

- Locul la 63 ha (s. Vișniovca).

Aceste atracții locale importante necesită amenajare specifică locațiilor turistice în ceea ce privește organizarea accesibilității mai bune pentru vizitatori, marcarea cu indicatoare speciale, estetizarea și amenajarea spațiului adiacent, elaborarea unei note informative relevante despre ele, dotarea cu echipamente pentru vizitele de scurtă durată (foișoare, măsuțe, scaune, tomberoane, loc de bivouac, etc). Aceste măsuri vor fi propuse în planul de acțiuni al prezentei Strategii.

Atracții turistice antropice

Raionul Cantemir este bogat în măturii ale civilizației dintre Prut și Nistru. O parte însemnată din aceste monumente sunt trecute și în Registrul monumentelor ocrotite de stat, unde sunt înscrise 27 dintre ele (8 de arhitectură și 19 de istorie). Astfel, dintre acestea 24 sunt de importanță națională, iar 3 monumente de importanță locală. În această listă figurează cea mai veche biserică din raion (biserica „Sf. Arhanghel Mihail”, 1818, Cociulia) alături de alte biserici vechi din sec. XIX („Sf. Ilie” din 1895 din Toceni, „Adormirea Maicii Domnului” din Chioșelia și „Sf. Arhanghel Mihail” din Hârtop), copotnița din s. Doina (sec XIX), biserică „Sf. Nicolae” din 1913 (Nicolaevca), dar și unicul perimetru de case cu arhitectură populară din sec. XIX – XX protejate în Moldova (Stoianovca). Alte 19 monumente sunt consacrate ostașilor căzuți la datorie în bătăliile Războiului II mondial.

Atracții cultural-istorice evidențiate de APL

La fel, cu ajutorul interviurilor și a unui chestionar special s-au identificat mai multe atracții antropice ce reflectă cultura și istoria locală la care localnicii obișnuiesc să-și îndrumeze oaspeții pentru vizitele în fiecare localitate. Unele monumente trecute în Registrul monumentelor protejate de stat se găsesc în această listă de atracții prioritare, precum biserică „Sfântul Ilie” (com. Toceni), strada cu case bulgărești tradiționale de la început. sec. XX (s. Stoianovca).

În același timp, APL din majoritatea localităților raionului au evidențiat o serie de atracții cultural-istorice locale care merită să fie promovate ca și locații pentru vizite turistice, inclusiv:

Vetrele satelor vechi cu arhitectură locală specifică

- Vatra veche a satului din 1640 sau sec.XIX și case vechi (s. Porumbesti);
- Casele vechi nemțești (s. Vișniovca);
- Case vechi (s. Capaclia);
- Locuri cu denumiri străvechi (Coștangalia);

Construcții inginerești și economice vechi

- Moara veche de ulei (s. Șamalia);
- Beci vechi în centrul satului (s. Șamalia);
- Uzina etero-oleginoasă veche (s. Vișniovca);
- Fântâna Zânelor (s. Capaclia);
- Fabrica de conserve (or. Cantemir).

Biserici

- Biserica din lemn cu hramul Sf.Ierarh Nicolae (s. Toceni);
- Biserica Sf. Dumitru 1770 (s. Tartaul);
- Biserica Sf. Elena și Constantin, 1879 (s. Ciobalaccia);
- Biserica din 1893 (s. Capaclia);
- Biserica creștină ortodoxă a fost construită în anii 1901 – 1902 (s. Gotești);
- Mănăstirea s. Cociulia;
- Mănăstirea s. Stoianovca;
- Biserica „Arhanghelii Mihail și Gavril” (s. Cârpești);
- Biserica Sf. Nicolai (s. Enichioi);
- Biserica cu hram Duminica Mare (s. Porumbesti);
- Biserica Sf. Mucenic Gheorghe, 1999 (s. Șamalia);

- Biserica cu Hramul "Sfinții Trei Ierarhi", construită 2011 (s.????);

Muzee locale

- Muzeul „La prispa casei părintești” (com. Ciobalaccia);
- Muzeul de Istorie și Etnografie (s. Tartaul);
- Muzeul comunei (com. Pleșeni);
- Muzeul școlar (s. Enichioi);
- Muzeul școlii (s. Stoianovca);
- Locul vizitei lui A. Pușkin în s. Leca (com. Antonești);

Vinării

- Fabrica „Imperial-Vin Group” (com. Pleșeni);
- Fabrica de vin - S.C „Vinăria Țiganca” S.R.L. (com. Plopi);
- Fabrica de vin „Cebavin” (com. Ciobalaccia);
- Fabrica de vin (s. Tartaul);
- Vinăria (com. Lingura);

Monumente comemorative

- Cimitirul de Onoare (s. Stoianovca);
- Monumentul ostașilor căzuți în Războiul II mondial (s. Stoianovca);
- Monumentul "Eroilor căzuți în războiul II mondial" (or. Cantemir);
- Monumentele eroilor căzuți în Războiul II mondial (com. Toceni);
- **Monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt; Monumentul „Primul Război Mondial; Monumentul Războiul II mondial, Monumentul eroului necunoscut”** (s. Cârpești);
- Monumentul eroilor căzuți în Afganistan (s. Enichioi);
- Monumentul eroilor căzuți în Războiul II mondial din s. Hârtop (com. Plopi);
- Monumentul Paraschivu W. (s. Vișniovca);
- Monumente funerare nemțești de la cimitir (s. Vișniovca);
- Monument istoric „V.I.Lenin” (com. Ciobalaccia);
- Memorialul salvatorilor „Smurd” (s. Haragâș);
- Monumentele din s. Hănăseni și din s. Pleșeni (com. Pleșeni).

Fiind atracții locale importante, acestea necesită amenajare specifică locațiilor turistice în ceea ce privește estetizarea și amenajarea zonei de protecție adiacente, organizarea accesibilității mai bune pentru vizitatori, marcarea cu indicatoare speciale, elaborarea unei note informative relevante despre ele, dotarea cu echipamente pentru vizitele de scurtă durată (măsuțe, scaune, tomberoane, etc). Aceste măsuri vor fi propuse în planul de acțiuni al prezentei Strategii.

Totodată, în urma comunicării cu APL din raionul Cantemir au fost scoase în evidență importante **mărturii ale culturii locale imateriale**. Mai jos listăm doar o parte dintre acestea:

- Legenda satelor (Antonești, Baimaclia, Capaclia, Ciobalaccia, Cociulia, Crăciun, Gotești, Lingura, Porumbesti, Stoianovca, Șamalia, Tartaul, Toceni);
- Tradițiile populare locale (com. Lingura, s. Coștangalia, s. Haragâș);
- Creația ansamblului folcloric de femei „Sinzienele” (Coștangalia);
- Creația colectivelor folclorice de amatori (com. Ciobalaccia);
- Creația ansamblului de dansuri pentru copii (s. Haragâș), etc.

Acestea necesită valorificare specifică pentru a fi atractive turiștilor, inclusiv prin acțiuni de susținere a colectivelor artistice ce promovează cultura și tradițiile locale (ex: procurarea atributelor necesare, costumelor tradiționale locale etc), promovarea tradițiilor populare locale la diverse evenimente, îmbunătățirea activității caminelor culturale, etc. Aceste măsuri vor fi propuse în planul de acțiuni al prezentei Strategii.

Alte dotări turistice, sportive și de divertisment din raionul Cantemir

- Tabăra de odihnă pentru copii din s. Hănăseni (com. Pleșeni).

- Zona de agrement la iaz (s. Porumbești);
- Mini stadionul de fotbal (s. Cârpești);

Meșteri populari și domeniul de activitate:

- Vicol Ilie ?????? (s. Porumbești)
- Tabureanu Ilie ?????? (s. Porumbești)
- Macaria Oxana ?????? (s. Porumbești)
- Cozma Viorica ?????? (s. Porumbești)
- Neforosova Ecaterina, confecționarea obiectelor din lut – olăritul, împletitul în pănușe (s. Antonești);
- Lupu Galina - broderie, croșetare (s. Antonești);
- Chirică Dumitru – fier/metal (s. Tartaul);
- Glibiciuc Ludmila - croșetat, cusutul în biser, lucrărilor din hârtie (s. Baimaclia);
- Coroi Pavel - confecționarea diferitor obiecte din metal (s. Baimaclia);
- Guci Sergiu - confecționarea diferitor obiecte din metal (s. Baimaclia);
- Tampei Andriana - croșetat floral (?????);
- Gurgurova Olga - țesutul țolicelelor la război;(?????)
- Crudu Natalia, conducător Centrul de artizanat cu titlul model - țesut (s. Ciobalaccia);
- Isac Ion - împletitul coșuri din salcie (s. Enichioi);
- Parfeni Ștefan - confecționare sape (s. Enichioi);
- Zanet Victor – confecționare butoaie (s. Enichioi);
- Andoni Gheorghe - pictor, sculptor (s. Lingura);
- Manoil Timofei - pictor, sculptor (s. Lingura);
- Butuc Dumitru - lemnar (s. Lingura);
- Panea Viorel - lemnar (s. Lingura);
- Balan Gheorghe - lemnar (s. Lingura);
- Sîrbu Vera - confecționarea lumânărilor din ceară (s. Lingura);
- Mircea Sava - lemnar (s. Capaclia);
- Viorel Postu - lemnar (s. Capaclia);
- Lilia Moraru – confecționare aplicații biser, cruciuliță (s. Capaclia);
- Tomița Domnica ???? (s. Cociulia)
- Dimcea Maria ????? (s. Cociulia)
- Cauia Simion ?????? (s. Cociulia)

Potențialul etnofolcloric local din raionul Cantemir

Tradițiile locale conservate au un farmec aparte pentru vizitatori și de regulă sunt utilizate în scopul motivării turiștilor în majoritatea destinațiilor turistice. La fel și în Cantemir avem un potențial etnofolcloric specific, care poate fi valorificat turistic. Acesta este descris mai jos.

În satele raionului Cantemir s-au păstrat mai multe **sărbători tradiționale** într-un amalgam de viziuni și interpretări proprii, când sărbătorile calendaristice precum Crăciunul, Paștele, Duminca Mare, Hramul satului, se încadrează cu ușurință într-un rând cu evenimentele naționale Limba noastră, Ziua Independenței, dar și cu sărbătorile apărute în perioada sovietică precum ziua roadei, Ziua victoriei, etc. Unele elemente de autenticitate pot fi descoperite în fiecare localitate, ca de ex. în s. Baimaclia, când de Sfântul Gheorghe se pun crengi de salcie în poartă.

Totodată, sunt foarte interesante obiceiurile care țin de ciclul **sărbătorilor de iarnă**. Aici găsim informații despre mascați în personaje zoomorfe precum Capra, Ursul, Cocoșul, personaje antropomorfe – moșnegii, babele, vâlarii, răsună diferite Colinde, Urături, mersul cu steaua. Mare parte a elementelor le găsim atât la locuitorii satelor moldovenești, cât și la cei din satele bulgărești, prezente pe teritoriul raionului.

O altă sărbătoare din ciclul sărbătorilor de iarnă așa este descrisă de respondenții din s. Baimaclia: „la amiaza de Boboteaza, părintele cu un grup de tineri din localitate merg la un iaz și fac o cruce cu fereștrăul, așa ca să poată să se scalde tinerii. Spre seara părintele face o slujbă la iaz, după care la dorința, tinerii se scufundă în iaz, făcând semnul crucii de 3 ori. Iar pe malul iazului se organizează atât pentru cei care se scufundă în apă, cât și pentru cei care au venit doar să privească, vin fiert și mâncăruri care sunt făcute sub cerul liber. Până târziu tineretul stă la rugurile ce se organizează, servind câte un pahar de vin fiert, țuica din prune și mâncare tradițională”.

În scopuri turistice pot fi utilizate și unele elemente ale obiceiurilor, care țin de ciclul **sărbătorilor pascale**. Multe din Casele de cultură locale organizează evenimente locale sau participă la evenimentele raionale unde răsună repertoriul pascal. Cei din Baimaclia menționează că în sat „se desfășoară un recital de poezie, cântece pascale și tradiționala Hora de sârbătoare. Este o tradiție ca formația folclorică „Baștina” să cânte cântece de Crăciun și Paște la biserica din localitate. Aici suntem primiți cu multă dragoste de către părintele Sava și credincioșii din localitate”. Copii în acest context sunt atrași prin activități specifice acestei zile – mersul prin sat cu „Hristos a înviat!”. Și alte obiceiuri interesante pot deveni atractive pentru oaspeții localităților din raionul Cantemir. Sfințirea cozonacului, spălarea pe față cu ou alb și ou roșu (în ziua de Paște se pune într-un vas apă, ou alb și roșu, și bănuți; toți membrii familiei se spală pe față, ultimul ia bănuți. Albul înseamnă sănătate, iar roșu – rumen în obraji adică multă sănătate, bănuții – bogăția). Activitățile de pregătire pentru sărbătorile pascale într-un fel pot fi *transformate în acțiuni atractive pentru turiști* – coacerea cozonacilor în Joia Mare, a păscuțiței cu brânză, vopsirea ouălelor, sfințirea merindelor în seara de Paști. La bulgari spectaculoase sunt obiceiurile legate de Sf. Lazăr, sărbătorit sâmbăta în ajun de Duminica Floriilor. Tradițional în acestea participă fetițe și fete mari așa numite „lazarki”, care merg de la casă la casă cu cântece dedicate Sf. Lazăr – „лазарски песни”.

Obiceiurile de nuntă tradițională pot deveni activități care captează atenția turiștilor, în special celor care sunt pasionați de specificul autentic etnofolcloric local. Constatăm că deja o parte de tradiții de nuntă s-au pierdut sau au fost modificate sub influența diferitor factori... Deaceia la sate pot fi reînscute aceste elemente într-un cadru autentic, inclusiv pentru uzul turistic.

Alte activități specifice satului tradițional sunt **șezătorile**, care pot deveni un element interesant și atractiv pentru a organiza util și captivant timpul turiștilor într-un spațiu rural. Unele localități precum Antonești, unde se organizează șezătoarea de Sfântul Andrei cu genericul „De la lume adunate și-napoi la lume date” au deja scenarii elaborate și probate. Accentul este plasat pe amenajarea sălii, unde se desfășoară evenimentul, cu covor moldovenesc, prosoape, perne, broderii, icoana înfrumusețată cu busuioc. Pe masă sunt așezate bucate tradiționale sarmale, mămăliguță, friptură, dulciuri. Localnicii povestesc despre acesta în felul următor: „Gazda pregătită așteaptă oaspeții. Vin fetele și ascund usturoiul, apoi se așază și se apucă de lucru - croșetează, torc, împletesc cântă cântece de pe vremuri. Sosesc băieții care caută și găsesc usturoiul, se alătură la fete spun snoave, ghicitori pe care să le ghicească fetele, cântă toți împreună. Când e vremea de plecare, doritorii dansează iar oaspeții pleacă. Gazda rămâne mulțumită”. Despre șezători de Sf. Andrei povestesc și localnicii din s. Lingura și s. Pleșeni. În esența sa, șezătorile aveau în primul rând un caracter utilitar, când cu forțele comune se realizau diferite activități casnice. În comunitatea tradițională rurală șezătoarea se desfășoară în serile lungi ale toamnei. Era organizată de fete și băieți, femei. Aceste întruniri de muncă și de odihnă contribuiau la transmiterea de experiențe și povești. La șezătoare poșteau pentru scărmanatul și torsul lânii, depănatul lânii, pe parcursul șezătorii se cântă, se glumea, se cinstestea, se dădeau sfaturi tinerilor generații. Astăzi, ca de exemplu, la Casa de cultură Baimaclia, formația folclorică „Baștina” organizează șezătorile, la care se discută despre istoria satului din trecut, despre ocupațiile oamenilor, cântecele cântate mai demult. La bulgari șezătorile se organizau separat pentru fete mari și flăcăi și aparte pentru femeile măritate. Se organizau șezători de vară și de iarnă, fiind percepute ca activități, unde flăcăii își alegeau mirese. Fetele veneau cu îndeletnicirile lor precum cusutul, brodatul, croșetatul, se cântau cântece, se spuneau glume. Toate acestea, într-o manieră improvizată și teatralizată pot fi valorificate în scopuri turistice în majoritatea satelor raionului Cantemir.

Claca este și ea o activitate comunitară cu tradiții care se trag din trecut. Principală muncă comună, pentru care se aduna claca, era construcția casei, acest lucru este menționat de mare parte a

respondenților. Cei intervievați din Antonești menționează că „casele se construiau cu clacă, veneau oamenii la ceamur. Claca se făcea pe principiul de reciprocitate. Însă claca se mai făcea și pentru muncele în câmp, când se aducea porumbul acasă și trebuia ales știuleții, sau alte activități la strâns roada. Se mai făcea clacă în treburile gospodărești la petreceri (nunți, cumetrii), la așezarea cortului, la pregătirea bucatelor”. Locuitorii altor sate menționează că acest fel de ajutor reciproc se organiza pentru munci complicate precum strânsul fânului, prelucrarea pământului (Tartaul), la activități gospodărești – penitul păsărilor domestice (Baimaclia), pentru scărmanatul lânii, torsul lânii, pusul firelor de țesut pe țâjii, curățitul porumbului (frecatul popușoiului), s. Cârpești, etc. La bulgari această activitate era numită *меджуе* sau *чамур* – ultima provenind din denumirea tehnicii de construcție – „casa din ceamur”. Astfel, grupurile organizate de vizitatori și turiști într-o locație pot fi implicate în acțiuni comune de clăci improvizate pentru petrecerea utilă a timpului cunoscând mai bine activitățile cotidiene ale populației locale.

Practic toate localitățile au experiență de participare în diverse concursuri etnofolclorice și dispun deja de un repertoriu bine stabilit. Pe scenă nu neapărat se prezintă cântece autentice locului, mulți preferă piese din repertoriul Mariei Dragan, Teodor Negară, Nicolae Sulac, etc. Ca **piese muzicale autentice** respondenții din localitățile raionului au menționat următoarele: „*Buna ziua dragii mei*” (Porumbestii), „*Mă-nsurai, luai nevastă*” (Tartaul), „*Bastina-leagan Sfant, esti vesmânt și legământ*” (Baimaclia), „*Seara când răsare luna*” (Ciobalaccia), „*Dragu-mii să cânt la stână*” (Cârpești), „*Se aude Gheorghe cântând*”, „*Urătura lui Andrei*” (Lingura), „*La casa de omenie*” (Cociulia), „*Мома е нита месеља*”, „*Яна двор мете*”, „*Сяло е мома божур цвету*”, „*Не разливай тѣс вода, Стойно ма*”, „*Росица*”, „*Мъри добре добруженке*”, „*Ставай Тодуре*”, „*Сяла баба просо*”, „*Мятало Ленчи ябалка*”, „*Черна кокошка*” (Stoianovca), etc. Printre împrumuturile muzicale sunt menționate cântece bulgărești și rusești, ultimele fiind în mare parte cântece preluate în perioada sovietică. Astfel, spectacolele muzicale în localitățile din Cantemir pot fi deosebit de variate și pe gustul diferitor categorii de oaspeți, vizitatori și turiști.

Pe parcursul timpului **costumul tradițional** al unui sau altui popor în afară de caracterul utilitar purta și un rol important de conservator al unor semne tradiționale țesute sau cusute pe diferite elemente ale vesmintelui masculin sau feminin. Actualmente costumul tradițional devine parte componentă a imaginii Republicii Moldova, unei regiuni sau localități, fiind prezent la diverse evenimente cultural-turistice ca element de importanță majoră. În același timp, la începutul sec. XXI cam pe întreg teritoriul Republicii Moldova din discuțiile cu diverse categorii de respondenți observam o pierdere de specific local în costumul tradițional. Respondenții din localitățile raionului Cantemir nu sunt o excepție din cele enunțate mai sus. Referitor la complexul vestimentar masculin se menționează că bărbații purtau o cămașă lungă, izmene, pantaloni lungi și strâmți sau ițari; brâu lat de piele (chimir), cojoc, boandă, pălărie, cușmă, opinci din piele de porc sau vita, cizme (s. Baimaclia, Cârpești, Capaclia, etc.). Referitor la evoluția costumului respondenții din s. Antonești menționează că „în anii 1950–1960 bărbații purtau ii mai lungi încinse cu un brâu, pantaloni tot mai lărguti, în picioare opinci, sandale ori ciubote „de chirz”, pe cap pălărie, iarna cușma și suman. În prezent nu se mai poartă așa ceva”. Apăriția în unele răspunsuri a combinației între cămașă tradițională și pantaloni negri deja tradează modul de apariție scenică a unor colective etnofolclorice (s. Tartaul). În descrieri se menționează materialul din care au fost confecționate straiele bărbătești – haine din suman (țăsătură groasă din lână lucrată în casă), blană de oaie și jachet din suman, nadraji, ogheli pentru picioare, opinci ce confirmă prezența oieritului pe teritoriul localității (s. Ciobalaccia). În satele bulgărești (s. Stoianovca, Victorovca) se purtau pe larg haine confecționate în condiții casnice, din materiale similare celor produse în satele moldovenești, evident cu un specific local în croială și în denumirile etnice ale diferitor piese din vestimentație.

Referitor la portul feminin la fel avem fie cunoștințe fragmentare despre costumul local, fie sunt denumiri comune costumului tradițional pe întreg teritoriul țării (ca de exemplu „femeile purtau fuste lungi, ii cusute și brodate frumos, pe cap basma legată după cap ori în vârful capului, în picioare opinci, la gât purtau 2-3 șiraguri de măргеle. Dar cu părere de rau în prezent nu se mai poartă așa ceva, însă sperăm că o să aducem obiceiul înapoi” (s. Antonești)). Adică lipsesc sau sunt pierdute particularități în denumiri sau elemente care ar reda specificul local. Însă acestea pot fi recuperate și

folosite în uzul cultural local sau turistic. Un cuvânt mai puțin cunoscut – „pliușcă” – descoperim pentru un element de vestimentație tradițională în descrierea prezentată în s. Capaclia. Răspunsurile intervievaților prezintă mai multe tehnici de confecționare (ex: cusutul în cruciuliță), ca elemente de decor sunt folosite motive vegetale (ex: struguri de poamă, trandafirul, flori), zoomorfe (ex: cocoșul, hulubul, turturica, etc.) sau alte motive (ex: râul, pomul vieții). Materialele utilizate erau cele produse direct în gospodăria proprie din cânepă, in, borangic sau lână. La combinația de culori, în special în cămăși și ii, sunt menționate albul cu roșu și negru.

Reabilitarea experiențelor din memoria localnicilor în domeniul confecționării portului tradițional va putea deveni o atracție aparte atât pentru generația în creștere cât și a oaspeților (turiștilor, vizitatorilor). Aceste cunoștințe pot oferi posibilitatea organizării unor ateliere de creație, inclusiv pentru turiștii străini, atât pentru formarea unor abilități cât și pentru a stimula cumpărarea obiectelor confecționate de meșterițele locale.

Bucătăria locală este acel element, care redă specificul unei regiuni geografice, este rezultatul creașivității și adaptivității poporului pe parcursul unei perioade mai îndelungate. Specificul gastronomic local este exploatat cu succes în domeniul turismului în majoritatea destinațiilor vizitate, fiind evidențiată o formă aparte de turism cunoscută sub denumire de turism gastronomic. În localitățile din raionul Cantemir observăm un număr mare de bucate, care sunt tradiționale pentru întreaga Republica Moldova sau chiar în unele cazuri pentru întreg spațiu carpato-balcanic: *mămăliga cu lactate, friptură, răcitură, sarmale, diferite sosuri, murături*, evident cu deosebiri prin denumiri utilizate în diferite limbi din regiune. Datorită faptului că pe teritoriul raionului sunt localități populate cu diferite grupuri etnice, observăm influențe asupra mai multor elemente ale culturii și în alimentația tradițională. Aceste influențe le putem simți practic în denumirile de bucate împrumutate de la vecin la vecin, în condimentele utilizate, în rețetele modificate sau chiar preluate, etc.

În satele moldovenești din raionul Cantemir tradițiile gastronomice erau asemănătoare cu cele specifice arealului Basarabiei de sud. Pe lângă cele menționate mai sus sunt enumerate: *sos de pui cu mămăliga, răciturile mai numite aici „piftie”* pregătite în special iarna; *maiurele – pârjoale din ficat de porc învelite în „prapor”, santison (altfel saltison – n.a.) de casă, etc.* Din plăcinte mai neobișnuite sunt *plăcintele cu bostan dulce și piper negru*. Respondenții din s. Capaclia au prezentat denumiri precum *borș cu păsat, sarmale oloage, urzici, lapte cu gogoși, jeandă³, jintiță (jintiță)⁴*.

Interesante sunt tipurile de pâine ritualică coaptă pentru sărbătorile de iarnă, în special – pentru Crăciun. Astfel, felul de pâine diferă în dependență de vârsta celor care vin cu colindatul. Din aluat dospit gospodinele pregătesc pentru colindătorii mici până la 8 ani – *hulubași*, pentru cei de 12–14 ani – *colăcei fără inel*, pentru ceata de flăcăi – *colăcei cu inel*. *Colacul mare* era copt de mamele fetelor mari pentru tradiția numită „valaret”, când ceata de flăcăi venea ca să danseze fata mare din acea casă. Gospodarii ofereau colacul mare și bani mai mulți în acest caz. Din banii adunați grămadă în timpul colindatului flăcăii organizau în sat două hore – de Crăciun și de Sf. Vasile. Acest obicei se mai păstrează în s. Cârpești.

Din patiserie erau cunoscute sunt: *biscuiți de casă* făcuți pe bază de untură, borș acru sau vin alb și porționate prin mașina de tocat carne. Se practică și prepararea *clătitor*, *gogoșilor*.

Deoarece în Cantemir sunt și sate bulgărești se simte prezența printre bucatele tradiționale și a unor împrumuturi gastronomice cum ar fi: *carne de miel cu vin, sarmale cu bulgur*. Printre împrumuturi de la bulgari și găgăuzi putem menționa *mange* (s. Baimaclia), *ihneaua de pui, ghiozlemele cu chișleag* (s. Lingură, deși nu este amplasat în imediată apropiere a satelor bulgărești). Respondenții din s. Ciobalaccia, având pe vecini bulgarii din s. Victorovca, în acest sens indică *șurpa* ca împrumut de la bulgari, *haranis balnus* de la turci.

Se observă prezență masivă a unor împrumuturi de denumiri, în special din limba rusă – *preanici, picene*, care la nivel inconștient sunt considerate locale deși împrumutul nu este unul îndepărtat în timp, cuprinde perioada sovietică.

³ Jeandă – zeamă de post cu felii de mămăligă prăjită.

⁴ Jintiță – produs lactat preparat prin încălzirea lentă a zerului provenit de la scurgerea cașului.

Muzeele raionului Cantemir

Problema muzeeficării potențialului local devine de la an la an una foarte importantă pentru prezentarea patrimoniului pentru turiști și vizitatori. Observăm dorința multor persoane active din localitățile din Cantemir, să conserveze prin intermediul unui muzeu local obiectele de cultură materială și elementele din potențialul imaterial ale locului natal. Cei intervievați menționează importanța muzeului local pentru păstrarea și promovarea valorilor localității de baștină. Analizând în detaliu informațiile acumulate observăm două realități paralele - se știe despre unele muzee, iar în realitate valoarea și complexitatea colecțiilor muzeale este mai variată.

Tabel. Număr de muzee în Registrul muzeelor din Republica Moldova

	2017	2018	2019
Total	126	127	127
Mun. Chișinău	12	12	12
Sud	25	25	25
..Cantemir	2	2	2

Sursa: elaborat de autori în baza datelor de pe www.statistica.md

Conform Registrului muzeelor din Republica Moldova oficial în raionul Cantemir funcționează doar 2 muzee – Muzeul de istorie și etnografie din s. Tartaul (fondat în 1989 înregistrat prin ord. Ministerului Culturii nr. 179 din 19.05.2004 cu nr. 013) și Muzeul de istorie „D. Cantemir” din or. Cantemir (fondat în 1994, înregistrat prin ord. Ministerului Culturii nr. 179 din 19.05.2004, cu nr. 014). Acestea constituie 1,58% din numărul total de muzee trecute în Registru la nivel național sau cca. 8% din numărul de muzee care funcționează în Regiunea de Dezvoltare Sud.

Tabel. Fondul exponatelor muzeale din colecțiile muzeelor din Registrul muzeelor, numărul pieselor de muzeu din fondurile de baza, unitati

	2017	2018	2019
Total	1411093	1442449	1500695
Mun. Chișinău	762285	771034	818198
Sud	139664	142796	138811
..Cantemir	2945	3022	3121

Sursa: elaborat de autori în baza datelor de pe www.statistica.md

Comparând datele din rapoartele muzeelor, care se prezintă la MECC cu informația oferită în timpul interviurilor desfășurate recent la capitolul „numărul pieselor de muzeu din fondurile de baza” observăm diferențe între numărul de piese raportate ministerului în anii analizați (2017–2019) și cifrele prezentate în chestionarele completate. Constatăm că numărul de piese indicat în ultimul an analizat, 2019 constituie în 2 muzee raportoare 3121 de exponate, pe când în chestionare descoperim un număr sumar mai mare de peste 4500 de obiecte. Explicația poate fi că, în ultima perioadă au fost obținute exponate noi, nu toate exponatele se înregistrează în fondurile de bază, ori sunt careva deficiențe de raportare. Dacă analizăm comparativ datele trecute în rapoartele oficiale, constatăm că fondul de exponate a muzeelor din raionul Cantemir constituie cca. 0,21% din fondurile muzeale pe țară și doar 2,25% din fondul muzeelor din RD Sud, ceea ce nu este adevărat.

Tabel. Vizitele la muzee, persoane

	2017	2018	2019
Total	757826	759519	794104
Mun. Chisinau	335399	315435	325553
Sud	47402	47277	43978
..Cantemir	4092	2647	2519

Sursa: elaborat de autori în baza datelor de pe www.statistica.md

Conform rapoartelor din ultimii ani scade simțitor numărul de vizitatori în cele 2 muzee din raionul Cantemir, ajungând la o micșorare de 1,6 ori până la intrarea țării în perioada de pandemie, care a redus suplimentar numărul acestora. Micșorarea fluxului de excursioniști este o tendință specifică întregii RD Sud în ultimii 3 ani până la anul pandemic. Numărul de vizitatori în muzeele din raionul Cantemir constituie 0,32% din numărul total de vizitatori la nivel de țară și doar 5,73% la nivel de regiune.

Tabel. Angajații în domeniul muzeal, persoane

	2017	2018	2019
Total	815	818	810
Mun. Chisinau	423	418	395
Sud	60	60	62
..Cantemir	3	3	3

Sursa: elaborat de autori în baza datelor de pe www.statistica.md

Numărul de angajați prezentat în rapoartele celor 2 muzee din raionul Cantemir coincide cu acel din chestionarele colectate. Colectivul muzeelor din raionul Cantemir constituie 0,37% din numărul total de angajați în domeniul muzeal la nivel de țară și 4,84% la nivel de regiune. De fapt aceștea sunt cei mai importanți ghizi pregătiți pentru comunicarea profesionistă cu piața turistică națională și regională. În realitate în urma colectării și analizei informațiilor prezentate în chestionarele tematice observăm că procesul de creare de muzee ia o amploare în ultimii 30 ani. În localitățile raionului sunt funcționale cel puțin 10 muzee locale, inclusiv 5 dintre acestea fiind în subordonarea consiliului raional sau consiliilor locale (or. Cantemir, s. Tartaul, s. Baimaclia, s. Lărguța și com. Pleșeni), 3 muzee care funcționează pe lângă gimnaziile (s. Stoianovca, s. Gotești și s. Enichioi), un muzeu privat este în s.Ciobalaccia. În proces de creare este muzeul din Cârpești și un muzeu privat în s. Stoianovca. Propriile edificii au doar muzeele din s. Tartaul și s. Baimaclia, celelalte fiind găzduite de Casa de cultură raională (muzeul din or. Cantemir) sau de gimnaziile locale. Muzeul „La prispa casei părintești” din s. Ciobalaccia și muzeul privat în devenire din s. Stoianovca sunt amplasate în case tradiționale vechi, care sunt proprietate privată. Casa-muzeu a lui Nicolae Sulac din s. Sadâc este într-o stare degradată avansată, pe fază de a despărea cu totul.

Muzeele funcționale în diferite proporții sunt axate pe tematici dedicate istoriei și arheologiei locului, tematici etnografice și a memoriei comunitare a localităților. Cei care activează în aceste muzee, fiind dedicați promovării patrimoniului local, menționează că sunt pregătiți să-și extindă serviciile prestate în sălile muzeale și să meargă în afara muzeului ca să facă excursii prin localitate sau împrejurimi. De exemplu, muzeograful din s. Tartaul optează pentru o scurtă excursie prin localitate cu vizitarea bisericii satului, morii, vinăriei și podgoriilor din sat.

Muzeografii acestor instituții sunt pregătiți să ofere servicii de ghidaj nu doar prin localitate, dar și prin localitățile vecine. Muzeograful instituției din Baimaclia (Alexandru Sârbu) propune organizarea unui traseu complex cu vizite la Muzeul s. Tartaul, Casa-muzeu din s. Ciobalaccia, Muzeul or. Cantemir, mănăstirea s. Cociulia, muzeul s. Tigheci (rn Leova). În muzeul or. Cantemir se propune extinderea traseului turistic spre monumentul D. Cantemir, cimitir, memorialul 1941–1945, Pichetul celor 3 eroi, scena de estradă a Casei de Cultură. Cei din muzeul s. Lărguța propun o vizită la muzeele din s. Baimaclia și s.Tartaul, casa memorială Nicolae Sulac (s.Sadâc), până la Muzeul Ținutului Cahul și Teatrul „B.-P. Hașdeu” (or.Cahul).

Performanțele economice ale destinației

Infrastructura generală de acces și deservire în destinație

Raionul Cantemir are o bună *accesibilitate rutieră regională*. Aici se poate ajunge cu transport public auto sau personal în următoarele moduri:

- din Chișinău și Cahul pe drumul R34 (Hâncești – Leova – Cahul),
- din Cimișlia pe drumurile M3 și R37 (Comrat – Cantemir),
- din sud din localitățile raionului Cahul pe drumul R56 (Cania – Baimaclia – Taraclia de Salcie).

Astfel, Cantemir este bine conectat cu capitala, celelalte raioane, vama Cahul-Oancea (România) și principalii poli generatori de vizitatori și turiști. Structura drumurilor convergente spre or. Cantemir dictează modul de distribuție a călătorilor în raion și implicit modul de organizare a traseelor turistice propuse.

Drumurile naționale traversează teritoriul raionului pe o lungime totală de 96,86 km. Totodată, drumurile locale de acces constituie 186,15 km și fac conexiune între localitățile raionului asigurând acces dintr-o localitate în altă pe tot parcursul anului.

Filiala *Gara auto Cantemir* asigură conexiunea centrului raional cu toate localitățile raionului, iar zilnic sunt efectuate și rute, care conectează or. Cantemir cu orașele Cahul, Comrat, Chișinău.

Tabel: Performanțele realizate cu autobuze și microbuze în rn. Cantemir⁵

	Mii pasageri, 2019	Mii pasageri, 2020
Pasageri transportați – total, mii pasageri	250	174,9
Parcursul pasagerilor – total, mii pasageri-km	11205,38	7717,2

⁵ Raport cu privire la activitatea Direcției agricultură economie și relații funciare în anul 2020 și sarcinile pentru anul 2021.

Prin raionul Cantemir trece **calea ferată** pe o distanță de 28 km, care dispune de trei stații de tren: Prut-1, Prut-2 și Kilometru 8. La Cantemir peste râul Prut spre Fălciu (România) este amplasat podul de trecere cu cale feroviară, unde se află un post de frontieră între România și Republica Moldova.

Alte căi de comunicații la care populația raionului este conectată sunt:

- rețelele de telefonie fixă,
- rețelele de telefonie mobilă (100% acoperire),
- rețeaua de televiziune prin cablu și rețeaua internet.

Facilitățile și dotările turistice existente în destinație

Chiar dacă destinația Cantemir este una vizitată de un număr mare de vizitatori, aceștia doar tranzitează raionul fără a solicita careva servicii și produse caracteristice ospitalității comerciale (turism, horeca, agrement). Aceasta se explică prin vizibilitatea redusă a ofertelor turistice locale sau simpla lipsă a informației despre acestea.

În rapoartele specializate (ex: Raport cu privire la activitatea Direcției agricultură, economie și relații funciare în anul 2020 și sarcinile pentru anul 2021) constatăm o informație sumară despre domeniul turistic local, inclusiv:

- cca. 100 turiști și excursioniști deserviți de agențiile de turism și turoperatori anual de sensul de ieșire din țară, de regulă pentru vacanțe în străinătate cu motivație odihnă, recreere și agrement (sejur mediu de cc. 7 zile/pers) în țări precum România, Turcia, etc;
- date despre anumite delegații și vizite ale partenerilor în Cantemir;

Totodată, constatăm lipsa datelor calitative despre locațiile vizitate în raul Cantemir, durata sejurului și incasările din turism. Astfel, lipsește analitica circuitelor turistice și consumului călătorilor în destinația turistică Cantemir. Totuși, trebuie să remarcăm că un număr mare (cca. 10% din toți vizitatorii străini ai țării) intră în Republica Moldova prin vămile din Cahul și Giurgiulești și respectiv folosesc într-un număr mare drumul R34 în deplasarea acestora spre centrul țării sau Chișinău, tranzitând Cantemirul. Acest număr mare de străini tranzitari constituie un potențial mare pentru conversia lor în consumatori de ospitalitate comercială (în special servicii Horeca) și produse locale în destinația Cantemir.

Tabel: Structurile de primire turistice cu funcțiuni de cazare și servirea mesei din rn. Cantemir

Denumire instituție	Gen activitate	Nr. loc	Adresa
Restaurant „Paradis”, Vitalie Zlati	Servirea mesei și cazare	300/15	Or. Cantemir, str. Basarabia, 8
Restaurant „Grand”, Varvariuc Vasile	Servirea mesei	200	Or. Cantemir, str. Ștefan Vodă, 2
Restaurant „Izvoras”, Mihaescu Valeriu	Servirea mesei	150	Or. Cantemir, str. Ștefan Vodă, 7
Cafe-bar „La Costică”, Hutanu Nadejda	Servirea mesei	100	Or. Cantemir, str. Ștefan Vodă, 3
Cafe-bar „La hanul lui Tudor”	Servirea mesei	70	s. Țiganca, rl Cantemir

Sursa: <https://www.cantemir.md/raionul-cantemir/structurile-de-primire-turistica-cu-functiuni-de-cazare-si-servirea-mesei-din-raionul-cantemir>

La fel, constatăm o lipsă de date reale despre afacerile funcționale care valorifică consumul turistic pe teritoriul raionului. De fapt, dacă analizăm datele trecute de agenții economici locali privind specializarea, observăm că, companii care au trecut la înregistrare genurile de activitate practicate compatibile cu turismul sunt de cca. 11 ori mai mare decât se promovează în prezent. Totuși aceste întreprinderi sunt în prezent funcționale, care produc bunuri și servicii, gestionează procese productive și de marketing, angajează și salarizează personal, planifică și gestionează bugete pentru investiții în

dezvoltarea afacerii. Astfel, faptul că ele nu sunt în prezent activ implicate în turism și deservirea vizitatorilor/oaspeților/turiștilor, se datorează fie lipsei de date reale, fie neîncrederii acestora în domeniul ospitalității comerciale/turismului. Vizibilitatea scăzută a acestora este datorată: 1) cotei reduse a activităților reale aferente deservirii turiștilor și călătorilor la nivelul agentului economic; 2) specializarea la moment pe alte domenii, decât turismul și complementare turismului declarate inițial; 3) lipsa monitorizării statistice specializate, etc.

Afaceri de turism în subzonele turistice din raionul Cantemir

Afaceri ce valorifică consumul turistic	Cunoscute și promovate în prezent	Real funcționale în raul Cantemir	Sub-zona turistică Vâlcele – Toceni – Antonești – Cantemir – Stoianovca – Țiganca – Gotești	Sub-zona turistică Cania - Porumbești – Lărguța – Hănâseni – Pleșeni – Cociulia – Capaclia – Haragâș – Vișniovca – Șamalia – Sadâc	Sub-zona turistică Cantemir – Plopi – Ciobalaccia – Baimaclia – Chioselia – Coștangalia – Câșla – Enichioi – Lingura – Tartaul – Cârpești – Câietu
Structuri de cazare	1	13	2	8	3
Alimentație publică	5	41	13	14	14
Organizarea agrementului	0	58	20	26	12
Agenții de turism	0	1	0	1	0
Transport turistic	0	0	0	0	0
Administrarea resurselor turistice	0	1	1	0	0
Vinării	6	6	1	1	4
Confecționare de suvenir	0	1	1	0	0
Înciriere de bunuri	0	5	3	1	1
Total	16	126	41	51	34

Performanțele sectorului turistic pot fi analizate în linii mari în baza rapoartelor agenților economici din sectorul HORECA care raportează în raionul Cantemir. Astfel în 2018 au fost angajați în acest domeniu 17 persoane (sub 4% din angajații Horeca din RD Sud), care au produs vânzări de peste 1,9 mln lei (sub 3% din cifra de afacere înregistrată în RD Sud). Astfel un salariat a realizat pe piața servicii de cca. 115 mii lei, mai puțin de jumătate din media națională. Salariul unui angajat în Activitățile de cazare și alimentație publică în Cantemir este de sub 2000 lei, ceea ce constituie sub 57% din media națională din breaslă.

Tabel: Activitatea întreprinderilor din HORECA (Activități de cazare și alimentație publică), în profil teritorial, 2018

	Cifra de afaceri, mii lei	Numarul mediu anual al salariatilor, persoane	Remunerarea muncii, mii lei	Vânzări per angajat, mii lei/pers	Costul unui angajat, mii lei/an	salariul brut mediu angajat, mii lei	performanță angajat, raport valoare produs/salariu

Total pe tara	3643371,6	15343	643937,1	237,46	41,97	3,497	5,66
RD Sud	70017,6	462	11754,1	151,55	25,44	2,120	5,96
rn. Cantemir	1956,4	17	403,6	115,08	23,74	1,978	4,85
% din total RM	0,05%	0,11%	0,06%	48,46%	56,57%	56,57%	85,67%
% din RD Sud	2,79%	3,68%	3,43%	75,94%	93,32%	93,32%	81,37%

Astfel, constatăm că afacerile din Horeca în Cantemir sunt mai puțin performante ca media pe țară și pe regiune la toți parametrii. Acest lucru permite să înțelegem că nișa deservirii calitative a persoanelor în ospetie/în treacăt la Cantemir este aproape liberă sau dezorganizată și poate fi dezvoltată cu servicii Horeca moderne și eficiente.

Totodată, APL I din rnl Cantemir identifică un număr mai mare de afaceri de turism/Horeca funcționale pentru deservirea oaspeților. Astfel, constatăm că un număr de 8 persoane fizice și juridice din 7 localități practică găzduirea oaspeților/turiștilor (sau sunt dispuși), și respectiv au facilitățile necesare acestui serviciu.

Persoane identificate de APL 1 pentru cazarea oaspeților

Localitate	Unități locale de cazare
Ciobalaccia	Angheluță Gheorghe
Cîrpești	Gavril Maria
Enichioi	Ababii Viorica
Lingura	SRL Podgoria-Vin
	Vera Sîrbu G.Ț
Pleşeni	Oleg Boboc, pimarul comunei
Toceni	Dreglea Maria
Vișniovca	Primăria satului

Un număr de 3 agenți economici și 4 persoane fizice practică alimentarea vizitatorilor (sau sunt dispuși) în 6 localități rurale.

Persoane identificate de APL 1 pentru alimentarea oaspeților

Localitate	Unități locale de alimentație
Ciobalaccia	Obreja Natalia
Enichioi	Caspirovscia Tanea
Lingura	SRL Podgoria-Vin
	F.P.C. Podgoreni SRL
Pleşeni	Ciobanu Eremei
Stoianovca	Drevoda
Toceni	Chiriac Nelea

În 7 localități există facilități pentru organizarea agrementului/evenimentelor dedicate turiștilor la 9 persoane, inclusiv la 4 instituții/personae juridice.

Persoane identificate de APL 1 pentru organizarea agrementului/evenimentelor oaspeților

Localitate	Unități locale de agrement/organizare evenimente
Ciobalaccia	Talasimova Anna
Enichioi	Nicu Silvia
Lingura	A.O. Lingureni cu Suflet Mare
	Căminul cultural Lingura și Crăciun

Pleşeni	Bolocan Natalia
Vişniovca	Primăria satului
	Pescuit la lac
Tartaul	Popescu Vladimir, director Cămin Cultural
Toceni	Capaţina Tatiana

Pentru a înţelege discrepanţele între datele reale şi cele raportate, mai jos este prezentată situaţia structurilor de deservire a oaspeţilor care şi-au anunţat intenţia de a îmbrăţişa mai multe activităţi compatibile turismului şi ospitalităţii comerciale distribuite pe posibilele trasee ale circuitelor turistice potenţiale.

Traseul din sub-zona 1: Vâlcele – Toceni – Antoneşti – Cantemir – Stoianovca – Țiganca – Goteşti

Doar 2 agenţi economici manifestă interes pentru dezvoltarea serviciilor de cazare pe acest traseu, inclusiv în oraşul Cantemir şi s. Antoneşti de pe malul Prutului. În prezent acestea nu practică această activitate anunţată.

Structuri de cazare

Denumirea completă	Adresa
ÎI SARANCIUC ION	Cantemir, Antoneşti
ÎI GHIOCEL-TAUCCI	Cantemir, str. Muncii, 32

În segmentul Vâlcele-Cantemir-Goteşti sunt 13 afaceri dedicate alimentaţiei publice, însă activează pe această dimensiune doar câteva. Trebuie să constatăm că acestea sunt concentrate în oraşul Cantemir, Țiganca, Stoianovca, Ghioltosu şi Goteşti.

Structuri de alimentaţie

Denumirea completă	Adresa
ÎI ADĂSCĂLIŢĂ SIMION	Cantemir, str. Creangă Ion, 1, ap. 4
SRL DREVODA	Cantemir, Stoianovca, str. Hristo Botev, 2
SRL VAROS-PAN	Cantemir, str. Basarabia, 3, ap. 46
SRL SERV-CONSULT CG	Cantemir, Goteşti
SRL INALCA PRIM	Cantemir, Țiganca
ÎI NIVA-BALTATU	Cantemir, Țiganca
SRL SUPERCAFE	Cantemir, str. Trandafirilor, 9, ap. 5
ÎI STATI ANASTASIE	Cantemir, Goteşti
SRL SHAORMA KING	Cantemir, str. Trandafirilor, 12, ap. 46
SRL ERIC-CRIS	Cantemir, Ghioltosu
SRL BUNIŞOR	Cantemir, str. Trandafirilor, 12, ap. 39
SRL VITA-CULICOVSCHI	Cantemir, str. Ştefan Vodă, 22
SRL ILPRIM-MAX	Cantemir, str. Creangă Ion, 3, ap. 8

Surprinzător de multe sunt cele 18 afaceri pentru organizarea şi diversificarea agrementului în timpul liber, însă acestea nu sunt vizibile şi practic nu au impact asupra divertismentului pe piaţa turistică locală sau regională, chiar dacă Cantemir este totuşi o destinaţie vizitată/tranzitată.

Activităţi recreative şi distractive

Denumirea completă	Adresa
SRL ERIC-CRIS	Cantemir, Ghioltosu
SRL EMI - CAR	Cantemir, Ghioltosu
SRL DREVODA	Cantemir, Stoianovca, str. Hristo Botev, 2
SRL CAPŞA COM	Cantemir, Goteşti

SRL DAL FRANCI UTILAJ AGRICOL	Cantemir, Țiganca
SRL BUNIȘOR	Cantemir, str. Trandafirilor, 12, ap. 39
SRL ILPRIM-MAX	Cantemir, str. Creangă Ion, 3, ap. 8
ÎI RADU NATALIA	Cantemir, str. Ciobanu Tamara, 1/A
SRL SHAORMA KING	Cantemir, str. Trandafirilor, 12, ap. 46
ÎI "LIUX-LUCA"	Cantemir, Gotești
ÎI "JOC MOCANU"	Cantemir, Constantinești
SC SECLENCOM S.R.L.	Cantemir, str. Basarabia, 5/54
ÎI CAZACU LILIANA	Cantemir, Țiganca
SRL BAȘTINA MGG	Cantemir, Țiganca
ÎI CHIRIAC NELEA	Cantemir, Toceni
ÎI VIORICA-CIOBANU	Cantemir, str. Trandafirilor, 2/A, ap. 1
ÎI MIRON NATALIA	Cantemir, str. Eminescu Mihai, 1, ap. 19
SRL ORIDANA COSMETIC	Cantemir, str. Trandafirilor, 9, ap. 62

Activități sportive

Denumirea completă	Adresa
SRL CAPȘA COM	Cantemir, Gotești
SRL SHAORMA KING	Cantemir, str. Trandafirilor, 12, ap. 46
SRL ATLANT SPORT	Cantemir, Stoianovca
SRL STAX-BOLTAB	Cantemir, Țiganca

Pe acest segment se găsește și unica afacere care își propune administrarea patrimoniului cultural, inclusiv pentru necesități turistice.

O vinărie locală este cunoscută în or. Cantemir și vizitată de turiști frecvent.

Vinării

Denumirea completă	Adresa
S.R.L. „Vinăria din Vale”	or. Cantemir, str. Basarabia 8

Administrarea patrimoniului cultural

Denumirea completă	Adresa
ÎI "JOC MOCANU"	Cantemir, Constantinești

Un agent economic este producător de obiecte împletite, care pot servi pentru necesitățile turiștilor în suvenir locală. La această persoană juridică se mai adaugă câțiva meșteri populari locali care pot asigura necesarul de suveniruri locale pe segmentul de traseu Vâlcele-Cantemir-Gotești.

Fabricarea articolelor din plută, din împletituri de nuiete și paie

Denumirea completă	Adresa
SRL BIOCAZAN	Cantemir, str. Glavan Boris, 62

Închirierea de bunuri servește pentru confortul oaspetelui de a folosi vremelnic anumite bunuri necesare într-o călătorie în destinații străine. Astfel, 2 afaceri în or. Cantemir și una în s. Țiganca pot aferi aceste servicii.

Închirierea bunurilor personale și a obiectelor cu destinație culturală și de uz gospodăresc

Denumirea completă	Adresa
ÎI ELIZABET- MIRON	Cantemir, str. Gagarin Iu., 3, ap. 25
SRL BAȘTINA MGG	Cantemir, Țiganca
ÎI "DIMA MUNTEANU"	Cantemir, str. Gagarin Iu., 5, ap. 2

Traseul din sub-zona 2: Cantemir – Cania - Porumbesti – Lărguța – Hănăseni – Pleșeni – Cociulia – Capaclia – Haragăș – Vișniovca – Șamalia – Sadăc.

Chiar dacă lipsesc în acest perimetru unitățile de cazare, 8 întreprinderi își propun dezvoltarea de asemenea servicii pentru oaspeții raionului. În mare parte acestea se localizează la periferia or. Cantemir în s. Cania, dar sunt inițiative și în Cociulia, Hănăseni și Vișniovca.

Structuri de cazare

Denumirea completă	Adresa
SRL VADIM ZLATI	Cantemir, Cania
SRL TASTI-COM	Cantemir, Cania
Firma de Producție și Comerț VIPAN-CANIA S.R.L.	Cantemir, Cania
SC LIANCOMP S.R.L.	Cantemir, Cania
ÎI ANATOL-GÎRNEȚ	Cantemir, Cania
ÎI MONU-AVRAM	Cantemir, Cociulia
ÎI CIOBANU EREMEI	Cantemir, Hănăseni
ÎI STIHARU VALENTINA	Cantemir, Vișniovca

14 întreprinderi își propun prestația serviciilor de alimentație publică, inclusiv oaspeților raionului Cantemir în mai mult din jumătate din localitățile de pe acest segment, cele mai multe fiind anunțate în s. Cania.

Structuri de alimentație

Denumirea completă	Adresa
CAP TISMICUB	Cantemir, Vișniovca
ÎI FRATII ADASCALITA	Cantemir, Cania
ÎI BAGRIN-TOPCHYU MARIANA	Cantemir, Cociulia
SRL PRODUCT-GREINTRADING	Cantemir, Pleșeni
SRL NOUL PAS - PROGRES	Cantemir, Iepureni
Întreprinderea Cooperatistă de Colectare, Producție și Comerț COLPRODCOOP a "Universalcoop" Cantemir	Cantemir, Cania, str. Gagarin Iu., 30
ÎI PLESU VALENTIN	Cantemir, Hănăseni
CAPE GLIA	Cantemir, Pleșeni
SRL PACVO-GRUP	Cantemir, Cania
ÎI ADĂSCĂLIȚĂ	Cantemir, Cania
ÎI ROTARI PETRU	Cantemir, Sadăc
SRL IMPERIAL VIN GROUP	Cantemir, Pleșeni
ÎI ROTARU MARINA	Cantemir, Cania
SRL GLORIA-SELECT	Cantemir, Cociulia

Unica agenție de turism anunțată în raionul Cantemir se găsește la fel în s. Cania.

Activități ale agențiilor turistice și alte servicii de rezervare și asistență turistică

Denumirea completă	Adresa
Firma de Producție și Comerț VIPAN-CANIA S.R.L.	Cantemir, Cania

Un număr impresionant de agenți economici doresc să practice activități de divertisment în timpul liber. Totuși, fiind atât de utile animării circuitelor turistice regionale, acestea în acest segment de traseu nu sunt foarte vizibile și multe dintre acestea nu activează pe astfel de dimensiuni. Principalele locuri pentru agreement organizat ar putea fi în Cania, Cociulia, Lărguța, Vișniovca ș.a.

Activități recreative și distractive, ale parcurilor de distracții și odihnă

Denumirea completă	Adresa
--------------------	--------

SRL TASTI-COM	Cantemir, Cania
SRL VADIM ZLATI	Cantemir, Cania
ÎI ADASCALITA PIOTR	Cantemir, Cania
ÎI ZLATI CĂTĂLINA	Cantemir, Cania, str. Eminescu Mihai, 23
SRL BIO-PRIM INVEST	Cantemir, Cociulia
ÎI BALAN MIHAIL	Cantemir, Cociulia
SRL GLORIA-SELECT	Cantemir, Cociulia
ÎI BORDEA IURIE	Cantemir, Cociulia
ÎI MOCANU EMANOIL	Cantemir, Cîrpești
ÎI LUPU ROMAN	Cantemir, Hănăseni
ÎI COSTANDACHI EFROSINIA	Cantemir, Lărguța
ÎI DOGARU VIOREL	Cantemir, Lărguța
SC BADANAZ SRL	Cantemir, Lărguța
SRL DAVID-EDUARD	Cantemir, Pleșeni
ÎI BOLOCAN AURELIA	Cantemir, Pleșeni
SRL ILIE-IUVENTIN	Cantemir, Sadăc
ÎI BASARAB VASILE	Cantemir, Sadăc
ÎI DONEA DOMNICA	Cantemir, Șamalia
ÎI TRANDAFIR-LUPEA	Cantemir, Vișnioanca
SRL DELFIPLATINĂ	Cantemir, Vișnioanca
ÎI HRISTINIUC IULIA	Cantemir, Vișnioanca

Activități de organizare a expozițiilor, târgurilor și congreselor

Denumirea completă	Adresa
SRL ABC APISNECT	Cantemir, Pleșeni

Activități sportive

Denumirea completă	Adresa
SRL TASTI-COM	Cantemir, Cania
Firma de Producție și Comerț VIPAN-CANIA S.R.L.	Cantemir, Cania
SA PROT-CANTEMIR	Cantemir, Cania

Una dintre cele mai cunoscute vinării din sudul Rep. Moldova se găsește la Pleșeni. Aceasta are dotată o sală de degustație pentru deliciul vizitatorilor.

Vinării

Denumirea completă	Adresa
SRL IMPERIAL VIN GROUP	Cantemir, Pleșeni

O întreprindere oferă servicii de încierire a bunurilor, inclusive utile persoanelor aflate în vizită în această parte a raionului Cantemir.

Închirierea bunurilor personale și a obiectelor cu destinație culturală și de uz gospodăresc

Denumirea completă	Adresa
ÎI DONEA DOMNICA	Cantemir, Șamalia

Traseu din sub-zona 3: Cantemir – Plopi – Ciobalaccia – Baimaclia – Chioselia – Coștangalia – Cășla – Enichioi – Lingura – Tartaul – Cârpești – Căietu

Acest traseu este orientat spre interiorul și sudul raionului cantemir, care cumulează mai multe localități vechi, care au păstrat un specific local pronunțat. Aici 3 agenți economici din 3 sate și-au anunțat deschiderea pentru afaceri în domeniul cazării oaspeților raionului.

Structuri de cazare

Denumirea completă	Adresa
ÎI GAIDAENCO NICOLAE	Cantemir, Hârtop
ÎI RADU MIHAIL	Cantemir, Lingura
ÎI TOPAZ-RIBACOVA	Cantemir, Plopi

Alte 14 întreprinderi au interes pentru servirea cu alimentație publică a localnicilor și oaspeților acestora în 9 din 11 localități de pe acest segment. Cele mai multe oferte pot fi la Ciobalaccia, urmată de Chioselia ș.a.

Structuri de alimentație

Denumirea completă	Adresa
COOPERATIVA DE ÎNTREPRINZĂTOR DE PRESTĂRI SERVICII BAIMACLIA AGROSERVICE	Cantemir, Baimaclia
SRL VIS-AGRO	Cantemir, Bobocica
ÎI AXENTI NATALIA	Cantemir, Chioselia
ÎI MART ION	Cantemir, Chioselia, str. <, 23
CAP CIOBALACCIA	Cantemir, Ciobalaccia
ÎI RUSSU DENIS	Cantemir, Ciobalaccia
SRL GRUP-VAIB	Cantemir, Ciobalaccia
SC ANGHEREANU S.R.L.	Cantemir, Ciobalaccia
SRL PĂMÎNT PRUTEAN	Cantemir, Coștangalia
ÎI PERJERU-TURTURICA	Cantemir, Enichioi
SRL ALTAMBRUS	Cantemir, Flocoasa
ÎI UJACOV VITALI	Cantemir, Taraclia
SC NAVLESPRIM SRL	Cantemir, Tartaul
ÎI ROȘCA VASILE	Cantemir, Lingura

La fel, mai multe afaceri intenționează să practice organizarea agrementului, inclusive pentru vizitatori și oaspeții din 7 localități de aici.

Activități recreative și distractive n.c.a.

Denumirea completă	Adresa
ÎI AXENTI NATALIA	Cantemir, Chioselia
ÎI RUSSU DENIS	Cantemir, Ciobalaccia
SRL ECOTRET	Cantemir, Ciobalaccia
ÎI DILIGUL MIHAIL	Cantemir, Plopi
ÎI SILVICOM-RIBACOV	Cantemir, Plopi
SRL ATA MELANCOLIE	Cantemir, Lingura
ÎI CELARSCHI ELENA	Cantemir, Dimitrova
ÎI GAIDAENCO NICOLAE	Cantemir, Hârtop
ÎI RADU MIHAIL	Cantemir, Lingura
ÎI PETREANU VASILE	Cantemir, Tartaul
ÎI MOCANU GHEORGHII	Cantemir, Tartaul

Activități de organizare a expozițiilor, târgurilor și congreselor

Denumirea completă	Adresa
SRL ATA MELANCOLIE	Cantemir, Lingura

Activități sportive

Denumirea completă	Adresa
ÎI RUSSU DENIS	Cantemir, Ciobalaccia
ÎI DILIGUL MIHAIL	Cantemir, Plopi
SC ANGHEREANU S.R.L.	Cantemir, Ciobalaccia

4 vinării locale sunt cunoscute prin produsele sale vizitatorilor raionului și a Regiunii de sud.

Vinării

Denumirea completă	Adresa
SRL „Vinaria Tiganca” (Gitana Winery)	Rn Cantemir, s. Plopi
SA Ceba-Vin	Cantemir, s. Ciobalaccia
Podgoria-Vin	Cantemir, s. Lingura
SRL TartcomVin, „Cramele Novak”	Cantemir, s. Tartaul

O întreprindere oferă servicii de chirie a obiectelor necesare călătorilor în s. Plopi.

Activități de închiriere și leasing de bunuri recreaționale și echipament sportive

Denumirea completă	Adresa
ÎI DILIGUL MIHAIL	Cantemir, Plopi

Analiza SWOT a sectorului turistic în raionul Cantemir

Puncte forte

Puncte slabe

Resurse naturale

- Resurse naturale importante în rn. Cantemir:
- 3 rezervații peisajere („Codrii Tigheci”, „Lunca inundabilă de lângă Antonești”, „Chioselia”),
- 1 rezervație naturală silvică (Ciobalaccia),
- 1 rezervație naturală mixtă (Cantemir),
- 1 monument al naturii geologic și paleontologic „Cariera Cociulia”,
- Zonă umedă de importanță națională (Vâlcele)
- Mai multe peisaje la Prut,
- 6 parcuri și scuaruri amenajate,
- Nuclee a Rețelei ecologice
- Rămășițe de faună și floră fosilă, ce sunt protejate,
- În luncile inundabile s-au conservat pâlcuri fragmentate de păduri caracteristice zonelor umede,

Prut

- Prutul navigabil pe această porțiune,
- Câteva zone locale de odihnă la Prut.

Atracții antropice

- 27 monumente ocrotite de stat, dintre ele 8 de arhitectură și 19 de istorie, dintre acestea 24 sunt de importanță națională, iar 3 monumente de importanță locală,
- vetre medievale,
- Localități vechi de la înc. sec. XVIII Republica militară „Codrii Tigheciului”,
- cea mai veche biserică din raion (biserica „Sf. Arhanghel Mihail”, 1818, Cociulia)
- biserici vechi din sec. XIX („Sf. Ilie” din 1895 din Toceni, „Adormirea Maicii Domnului” din Chioșelia și „Sf. Arhanghel Mihail” din Hârtop), copotnița din s. Doina (sec XIX), biserică „Sf. Nicolae” din 1913 (Nicolaevca),
- Mănăstirea s. Cociulia,

- Atracții naturale ne expresive și puțin cunoscute,
- Lipsesc marcajele ariilor naturale,
- Unele atracții deosebite ale zonei nu au nici un statut de protecție și sunt vulnerabile pentru gestionarea în scopuri economice,
- Coridoare verzi fragmentate și discontinui în Rețeaua ecologică,
- Pădurile și Codrii Tigheciului puternic fragmentate
- Defrișări masive în păduri;
- Navigația pe Prut este sporadică, doar cu ambarcațiuni mici și cu permisul grănicerilor,
- Plaje neamenajate,
- Zone de odihnă neamenajate, semilegale și insalubre.
- Situri arheologice necunoscute și ignorate,
- Vetre medievale neîntreținute,
- Istoria localităților este ignorată,
- O parte din vinării neamenajate pentru vizite turistice.

- unicul perimetru de case cu arhitectură populară din sec. XIX – XX protejate în Moldova (Stoianovca),
- Casele vechi nemțești (s. Vișniovca),
- 6 vinării cunoscute în țară (Cantemir, Pleșeni, Plopi, Ciobalaccia, Tartaul, Lingura).

Comunități ospitaliere

- 27 de comunități rurale cu tradiția ospitalității locale,
- Muzeul de istorie și etnografie din s. Tartaul (1989)
- Muzeul de istorie „D. Cantemir” din or. Cantemir (1994).
- cel puțin 10 muzee locale, inclusiv 5 dintre acestea fiind în subordonarea consiliului raional sau consiliilor locale (or. Cantemir, s. Tartaul, s. Baimaclia, s. Lărguța și com. Pleșeni), 3 muzee care funcționează pe lângă gimnaziile (s. Stoianovca, s. Gotești și s. Enichioi), un muzeu privat este în s. Ciobalaccia. În proces de creare este muzeul din Cârpești și un muzeu privat în s. Stoianovca.
- 76 colective artistice dintre care 18 dețin titlul de formație „model”,
- 12 festivaluri și concursuri raionale,
- 2 festivaluri naționale în rn. Cantemir.

Dezvoltarea turismului

- Zona de sud a Republicii Moldova este anual vizitată de cca. 10% din vizitatorii străini ai țării,
- Promovarea destinației turistice zona vitivinicolă ”Valul lui Traian”,
- 3 vinării au săli de degustație,
- Personal din unități comerciale care oferă ospitalitate la parametri satisfăcători.
- Ospitalitate manifestată neexpresiv,
- Muzee neînregistrate și cu ofertă limitată, activând în edificii improprii,
- Casa-muzeu a lui Nicolae Sulac din s. Sadâc este într-o stare degradată avansată, pe fază de a despărea cu totul,
- Evenimente cu acoperire locală.
- Persoanele doar traversează raionul Cantemir în drumul spre destinațiile din sudul Moldovei, spre România și Ucraina,
- Repartizarea teritorială a unităților turistice/horeca este neuniformă în plan teritorial, dar și ca nivel de calitate,
- Potențialul de cazare jos la nivelul Regiunii Sud a Moldovei,
- Drumuri proaste spre atracțiile rurale și la Prut,
- Oferte turistice dezechilibrate teritorial sau inexistente în unele părți ale raionului,
- Produse/servicii oferite turiștilor și vizitatorilor răslețe și fragmentare,
- Lipsa de unități de cazare și alimentație publică este compensată cu o variată ofertă în

orașele vecine (Cahul, Hâncești, Cimișlia, Comrat, Chișinău) care se găsesc la o distanță de maxim 1,5 ore de la Cantemir,

- Destinații turistice competitive în vecinătatea imediată.
- Excursiile extramuzeale se practică mai rar doar la solicitarea suplimentară prealabilă și la evenimente speciale,
- Ghizii locali neinstruiți,
- Excursii complexe nu sunt oferite din lipsă de ghizii special pregătiți,
- Insuficiența de ghiduri și hărți turistice locale.

Excursii

- Minim 10 muzee în rn. Cantemir care practică excursiile muzeale (și la necesitate prin localități),
- Muzee cunoscute cu ghizi instruiți în vecinătatea imediată de rn. Cantemir,
- Excursiile locale în rn. Cantemir de câteva tipuri (muzeale, extramuzeale și vizitarea vinăriilor),
- Excursiile muzeale sunt organizate în locațiile muzeelor locale,
- Tematică reflectă expoziția muzeală tip (natură, etnografie, istoria ținutului natal),
- Excursii la întreprinderi vinicole reprezintă cartea de vizită a regiunii vitivinicole ”Valul lui Traian”,
- Circuite ghidate scurte prin vinărie cu degustații în spații special amenajate.

Accesibilitate și transport local

- Drumul republican R34 Chișinău – Cantemir – Cahul la cca 120 km depărtare de capitală
- Alte 2 drumuri republicane cu acces de la Cimișlia-Comrat și sudul țării,
- Podul feroviar peste Prut la Cantemir face legătura cu România,
- Accesul spre România este pe un drum în renovare,
- Întreprinderi de transport auto se găsesc în zona adiacentă sitului Ramsar,
- Transport public relativ dezvoltat face legătura cu fiecare localitate,
- Cele mai mobile sunt serviciile de taxi din principalele orașe vecine.

Serviciul de alimentație

- 3 restaurante de calitate bună,
- Bucătăria locală sau europeană,
- Mulți vizitatori la vinării,

- Drumurile bune alternative și întreținute ocolesc rn. Cantemir,
- Transportul public este de calitate joasă și cu program incomod pentru vizite turistice,
- Lipsa de unități de transport pe teritoriul rn. Cantemir,
- Insuficiența de spații de așteptare a transportului public,
- Transportul mic privat este sporadic.

- Unități de alimentație se găsesc în puține localități din zonă,
- Calitate proastă în majoritatea unităților de alimentație publică locală,

- Vinăriile au în ofertă o gamă de preparate ajustate la gama de vinuri,
- Majoritatea unităților sunt disponibile pentru servicii de catering sau livrarea preparatelor la pachet.

Servicii de cazare

- 1 structură de cazare funcțională (Cantemir),
- alte 13 potențiali prestatori de servicii de cazare pe 3 trasee turistice recomandate,
- Odăi mobilate pentru 1, 2, 3 și mai multe persoane.

Trasee locale

- 3 trasee cu atracții variate promovate local.
- Trasee vinicole spre Cantemir promovate online.
- 58 potențiali prestatori de servicii de agrement pe 3 trasee turistice recomandate.

- Vinăriile oferă un meniu restrâns din produse locale,

- Lipsă de cazare calitativă,
- Unitățile oferă o gamă restrâns de locuri de cazare.
- Structuri competitive de cazare și alimentație publică în orașele vecine.
- Turiștii străini ocolesc rn. Cantemir.

- Trasee nefuncționale.
- Traseele agențiilor de turism includ de regulă doar vinăriile din rn. Cantemir, în rest se limitează la atracțiile din imediata vecinătate (Cahul, UTAG, Hâncești).
- Nu este o evidență a circuitelor turistice în rn. Cantemir.
- Nu sunt promovate activ trasee tematice, transtronaliere, ecoturistice.
- Serviciile de agrement turistic sunt slab promovate.

Oportunități	Riscuri
<ul style="list-style-type: none"> • Cooperare transfrontalieră (rn. Cantemir se învecinează cu România). • Locații a mai multor civilizații în Bugeac. • Proiecte comune pe ambele maluri de Prut. • O zonă importantă de tranzit spre România • Fluxuri importante de vizitatori în orașele vecine (Cahul, Hâncești, Cimișlia, Comrat, Chișinău). • Premize clare pentru dezvoltarea restaurantelor, micii hotelării în localități ca și afaceri mici (pensiuni, vile, mici restaurante) sau medii (business-uri bazate pe comercializarea în rețele). • Servicii excursii extramuzeale au un mare potențial de creștere și ar putea servi pentru crearea rețelei de trasee locale ghidate. • Interes pentru trasee compatibile cu mobilitatea verde (velo, drumeții, mici ambarcațiuni). 	<ul style="list-style-type: none"> • Vizitatorii se rătăcesc în rn. Cantemir. • Zona de frontieră limitează accesul spre Prut. • Conflicte cu vânători/pescari și alți consumatori locali de resurse naturale. • Secarea albiei Prutului. • Riscuri climaterice legate de secetă, inundații majore. • Poluarea naturii și peisajelor Prutului/Codrilor Tigheciului reduce din motivația călătoriei. • Factori politici și conjuncturali.

- Rețeaua de muzee locale și din vecinătate pot orienta un flux constant de vizitatori în rn. Cantemir.

Analiza necesităților APL I în rnul Cantemir

Necesitățile sunt analizate în funcție de constatările detaliate a potențialului natural (arii naturale, Prut) și antropice (locuri istorice, personalități, ospitalitate locală) al celor 27 primării a rn. Cantemir, precum și reeșind din capacitățile infrastructurii și facilităților (alimentație, cazare, ghidaj, transport) propuse vizitatorilor/turiștilor. Astfel sunt solicitate de APL I spre realizare a unei serii de măsuri și acțiuni care trebuie să conducă fie la amplificarea unor puncte forte, fie la atenuarea punctelor slabe/riscuri, pliate pe valorificarea unor oportunități evidente în fiecare localitate din rnul Cantemir.

Măsuri și acțiuni necesare solicitate de APL I pentru transformarea resurselor naturale și antropice în atracții turistice

Amenajare atracții potrivit necesităților APL 1

Localitate	Acțiune strategică	Cost, lei
Cantemir	Reabilitarea tuturor obiectivelor turistice din or. Cantemir	????
Capaclia	Reabilitarea zonei "Fântâna Zânelor"	10 000 lei
Ciobalaccia	Completarea muzeului cu exponate	????
Cârpești	Amenajarea și întreținerea a 165 fântâni publice din localitate în conformitate cu normele în vigoare	270 mii lei
	Reparația capitală a edificiului casei de cultură	20 mil.lei
	Deschiderea muzeului local	3 mil.lei
Coștangalia	Amenajarea monument ostașilor căzuți în bătălia de la Coștangalia (1863), amenajare zonă adiacentă pentru activități turistice	????
	Edificare piatră comemorativă sau bust pentru State Dragomir (scriitor, dramaturg, născut aici la 1870)	????
Enichioi	Crearea muzeului școlar	????
	Valorificarea turistică și marcarea formelor de relief locale (hârtoape)	????
Haragâș	Amenajarea parcului și memorialului „Smurd”	????
Porumbești	Reabilitare vetrei vechi a satului (1640)	????
	Reparație Casa de cultură	????
	Inventariere case / curți vechi	????
	amenajarea iazului pentru agrement, pescuit	????

	Reabilitarea bisericii cu hramul Duminica Mare	????
Stoianovca	Valorificarea turistică a Cimitirului de Onoare și Monumentului dedicat celor decedați în al Doilea Război mondial	????
	Valorificarea caselor tradiționale de pe strada veche introdusă în Registrul monumentelor	????
	Crearea muzeu etnografic plasat în casa tradițională	????
	Valorificarea luncii râului Prut (locuri de popas amenajate, turnuri de belvedere)	????
Șamalia	Restaurarea morii de ulei (veche) și amenajarea unui parc în preajma ei	????
	Reparația beciului în centrul localității (folosit ca bar)	????
	dezvoltarea unui muzeu cu implicarea tuturor localnicilor	????
Tartaul	Renovarea muzeului	????
Toceni	Deschiderea unui loc de popas în preajma plantației de liliac	????
Alte localități	???????	????

Măsurile și acțiunile necesare solicitate de APL I pentru includerea comunităților ospitaliere în trasee turistice

Amenajarea traseelor turistice potrivit necesităților APL 1

Localitate	Acțiune strategică	Cost, lei
Antonești	Traseu „Vizita lui Pușkin în s.Leca”	????
Cantemir	Elaborarea hărții turistice a localității Cantemir	????
Coștangalia	traseu turstic verde pentru 5 km amenajat, dotat cu semne	????
Enichioi	crearea unui traseu turistic comun cu APL vecine pentru valorificarea monumentului eroilor căzuți în Afganistan	????
Stoianovca	Marcarea unui traseu excursionist	????
	Instalarea hărților turistice la intrare/ieșire din sat	????
Tartaul	Instalare indicatoare la atracțiile turistice	????
Alte Localități	?????????	????

Măsuri și acțiuni necesare solicitate de APL I pentru promovarea turismului în raionul Cantemir

Promovarea turistică potrivit necesităților APL 1

Localitate	Acțiune strategică	Cost, lei
Enichioi	Promovarea informațiilor veridice despre istoria și proveniență a localității/biserica locală	????
Haragăș	Imbunatatirea activității caminului cultural	????
	Promovarea tradițiilor populare, organizarea de evenimente culturale traditionale locale și nationale (ex: la sarbatorile de iarna si de Paști a „Horei satului”), susținerea ansamblului de dansuri pentru copii (procurarea atributelor necesare, costume, etc.),	????
Lingura	Organizarea festivalului gastronomic ”Aurul Toamnei” (ultima duminică din octombrie)	20 000 lei
	Organizarea evenimentelor locale (Hramul satului, Crăciun)	10 000 lei
Plopi	Participarea la expoziții	????
	Petrecerea acțiunilor turistice	????
Stoianovca	Crearea Centrului de studiere și promovare a atracțiilor turistice locale	????
Șamalia	Desfășurarea șezătorilor promovate din obiceiurile străbune cu întrunirea persoanelor de vârstă înaintată	????
Vișniovca	Organizarea de evenimente și promovarea culturii diferitor etnii (Hramul localității, Festivalul etniilor)	????
Alte localități	???????	????

Măsuri și acțiuni necesare solicitate de APL I pentru diversificarea afacerilor de turism în raionul Cantemir

Încurajarea afacerilor potrivit necesităților APL 1

Localitate	Acțiune strategică	Cost, lei
Antonești	Construcția agropensiunilor	Cca 6 – 10 000 000 lei
	Crearea unei zone de odihnă „Balta de la Prut”	Cca 6 – 10 000 000 lei
Ciobalaccia	Crearea unui pensiuni turistice	????
Cârpești	Deschiderea a 2 pensiuni pentru turiști	4 mil. lei
Coștangalia	locuri de cazare pe lângă pădure	????

Stoianovca	Creare de pensiuni turistice	????
Toceni	Deschiderea unei pensiuni agroturistice în s. Toceni	????

Alte localități ?????? ????

Măsuri și acțiuni necesare solicitate de APL I pentru sporirea accesibilității și diversificarea transportului local în raionul Cantemir

Îmbunătățirea accesului spre atracțiile turistice potrivit necesităților APL 1

Localitate	Acțiune strategică	Cost, lei
Antonești	Construcția drumului de acces	Cca 6 – 10 000 000 lei
Cantemir	Reabilitarea Podului de acces de peste r. Prut	????
Capaclia	Drum accesibil până la destinația „Codrii Tigheciului”	2 milioane
Ciobalaccia	Renovarea drumurilor locale	????
Cârpești	Reparația a 8 km de drumuri	45 mil. lei
	Întreținerea drumurilor locale (profilarea drumurilor cu autogrederul) și întreținerea canalelor de scurgere a apelor pluviale	180 mii lei
Enichioi	Reparația principalelor drumuri de acces și marcarea traseului spre Iazurile din dealurile Radioului	????
Haragâș	Amenajarea strazilor din sat	????
Tartaul	Renovarea drumurilor de acces către muzeu și fabricile de vin	????

Alte localități ?????? ????

3. Planul de dezvoltare a potențialului turistic al raionului Cantemir

Definirea viziunii și obiectivelor strategice

Viziunea:

Raionul Cantemir este o importantă destinație turistică din sudul Moldovei cu un flux stabil de vizitatori satisfăcuți de atracțiile locale, varietatea și calitatea serviciilor acordate.

Obiectivele strategice de dezvoltare turistică

Reieșind din Profilul ETIS al destinației, Analiza diagnostic, Analiza SWOT și viziunea prezentate mai sus acțiunile echipei rn. Cantemir trebuie să se focalizeze pe 5 obiective strategice:

- OS 1 Dezvoltarea capacităților instituționale
- OS 2 Valorificarea potențialului turistic
- OS 3 Dezvoltarea capacităților umane
- OS 4 Promovarea rn. Cantemir ca și destinație turistică
- OS 5 Îmbunătățirea infrastructurii turistice

În Planul de acțiuni pentru 3 ani au fost identificate **... de acțiuni**, grupate în funcție de direcția strategică la care se atribuie. Fiecare acțiune are perioada ei de implementare, responsabili și parteneri. Majoritatea acțiunilor vor necesita acoperire financiară. Costul total al Planului strategic a fost estimat la aproximativ **.... mln. lei**. Astfel pentru Dezvoltarea capacităților instituționale sunt prevăzute cca. **....%** din bugetul total, **....%** pentru realizarea OS 2 Valorificarea potențialului turistic, cca. **....%** sunt pentru OS 3 Dezvoltarea capacităților umane, iar **....%** sunt pentru OS 4 Promovarea rn. Cantemir ca și destinație turistică. Cea mai mare sumă (cca. **...%** din costuri) trebuie să fie direcționată pentru acțiunile legate de implementarea OS 5 Îmbunătățirea infrastructurii turistice, care presupune investiții din surse publice și private atrase în baza unor planuri investiționale coerente.

Prioritate	suma necesităților, MDL	pondere, %
OS 1 Dezvoltarea capacităților instituționale	620000,00	1,84%
OS 2 Valorificarea potențialului turistic	86000,00	0,26%
OS 3 Dezvoltarea capacităților umane	118000,00	0,35%
OS 4 Promovarea rn. Cantemir ca și destinație turistică	2174000,00	6,46%
OS 5 Îmbunătățirea infrastructurii turistice	30680000,00	91,10%
TOTAL	33678000,00	100%

Directiile și măsurile prioritare

Directiile și măsurile principale pentru a atinge scopul destinației turistice sunt sistematizate în figura de mai jos:

				OS 5 Îmbunătățirea infrastructurii turistice
			OS 4 Promovarea rn Cantemir ca și destinație turistică	6. Clasificarea / Certificarea unităților de deservire a vizitatorilor
		OS 3 Dezvoltarea capacităților umane	5. Calendar al evenimentelor rn Cantemir cu impact regional/național (culturale, sportive, turistice, științifice...)	5. Modernizarea, amenajarea și extinderea spațiilor de deservire a vizitatorilor
	OS 2 Valorificarea potențialului turistic	4. Dezvoltarea competențelor de marketing turistic	4. Participarea la târguri, forumuri, expoziții specializate	4. Parteneriate pentru crearea/amplasarea structurilor turistice
OS 1 Dezvoltarea capacităților instituționale	3. Instruirea personalului al OMD/ muzeului pentru gestionarea bazei de date	3. Dezvoltarea capacităților în turism la angajații OMD	3. Susținerea unui ciclu de emisiuni radio/tv, articole în presa scrisă Publicarea Ghidului turistic al destinației	3. Amenajarea atracțiilor turistice de top și muzeelor în destinație
2. Elaborarea și aprobarea Planului strategic de Dezvoltare a Turismului în raionul Cantemir	2. Crearea bazei de date în turism al destinației	2. Organizarea cursurilor de instruire ale persoanelor implicate în turism	2. Crearea rețelei de panouri informaționale și orientare turistice	2. Elaborarea studiilor de fezabilitate, planurilor de afaceri, PUZ și a proiectelor investionale pentru infrastructura turistică
1. Amenajarea și dotarea Organizatiei de Mangement a Destinației (OMD) pe lângă Secția Cultură și Turism	1. Inventarierea atracțiilor de turism ale rn Cantemir	1. Efectuarea vizitelor de studiu în destinații turistice remarcabile	1. Ajustarea pagini web/fb a rn Cantemir cu informații turistice	1. Amenajarea și promovarea traseelor interne și de inter-conectare cu stații de transport public

Riscuri și metode de preîntâmpinare

În urma studiului diagnostic și al analizei SWOT sunt evidențiate câteva riscuri, ce produc efecte nedorite la nivel de destinație și pentru care sunt propuse mai multe măsuri de de preîntâmpinare și mitigare.

Riscuri	Atenuare riscuri
<ul style="list-style-type: none">• Vizitatorii se rătăcesc în rn. Cantemir.• Riscuri asociate cu zona de frontieră de stat• Conflicte cu vânători/pescari și alți consumatori locali de resurse naturale• Secarea albiei Prutului• Inundații majore• Poluarea naturii și peisajelor Prutului/Codrilor Tigheciului• Riscuri administrative și generale (administrarea trasee turistice, raporturi APL)• Riscuri legate de afaceri (administrarea afacerilor rurale)• Riscuri legate de afaceri de turism și ospitalitate (bariere birocratice, bariere psihologice, accesibilitate clientelă, deficiențe infrastructură turistică)• Turiștii străini nu se cazează în Cantemir.• Riscuri legate de securitatea turiștilor și vizitatorilor (orientare, informare, acces la servicii de urgență).	<ul style="list-style-type: none">• Marcaje și semne rutiere pentru creșterea informării și securității turiștilor în rn. Cantemir.• Promovarea proiectelor de întărire a cooperării la nivel de destinație turistică.• Promovarea unui management integrat al destinației turistice.• Regulamente clare și transparente referitor drepturile și obligațiunile ale vânătorilor/pescarilor și altor consumatori locali de resurse naturale.• Elaborarea și promovarea Studiului de fezabilitate pentru acțiuni necesare și atenuarea riscurilor naturale, antropice sau economice în rn. Cantemir• Acțiuni susținute pentru salubritatea locațiilor sensibile la numărul mare de vizitatori.• Promovarea afacerilor rurale pretenoase mediului și turiștilor în Cantemir.• Delimitarea clară a zonelor de protecție și acțiuni de mediatizare / informare statutului acestora• Asocierea eforturilor prestatorilor locali de servicii turistice (clusterizare) pentru sporirea perioadei de ședere a turiștilor în rn. Cantemir• Asocierea eforturilor pentru atragerea finanțărilor interne și fondurilor externe pentru diminuarea riscurilor de orice fel în destinația turistică Cantemir.

4. Planul de acțiuni pentru 3 ani

Obiectiv strategic	Măsurile	Acțiuni/proiecte	Termen limită realizare	Responsabil	Sursă finanțare	Cost total, le
OS 1 Dezvoltarea capacităților instituționale	1. Amenajarea și dotarea Organizației de Management a Destinației (OMD) pe lângă Secția Cultură și Turism Cantemir	Recrutarea și angajarea managerului OMD	2022	Președintele rln Cantemir	Buget CR, Buget CL, Donatori	180000,00
		Crearea echipei OMD	2022	Șef OMD	Buget CR, Buget CL, Donatori	240000,00
		Amenajarea spațiului și dotarea OMD	2022	Șef OMD	Buget CR, Buget CL, Donatori	100000,00
		Elaborarea și aplicarea unui plan de lucru cu voluntarii	2022	Șef OMD	Buget CR, Buget CL, Donatori	100000,00
	2. Elaborarea și aprobarea Strategiei de Dezvoltare a Turismului în raionul Cantemir	Elaborarea conținutului Strategiei de turism al rln Cantemir	2021	ADTM	Proiect	0,00
		Aprobarea Strategiei de turism și Planului de acțiuni	2021	Consiliul Raional		0,00
					subtotal OS 1	620000,00
OS 2 Valorificarea potențialului turistic	1. Inventarierea atracțiilor de turism ale rln Cantemir	Elaborarea Listei atracțiilor turistice ale rln Cantemir	2021	APL		0,00
	2. Crearea bazei de date în turism al destinației	Elaborarea Registrului turistic al rln Cantemir (atracții, trasee, facilități, prețuri, analize)	2022	specialist IT, APL	Buget CR, Buget CL, Donatori	10000,00
		Sistem de monitorizare a fluxului de vizitatori	2023	Șef OMD	Buget CR, Buget CL, Donatori	50000,00
		Rapoarte analitice privind performanțele turistice ale rln Cantemir	periodic	specialist IT	Buget CR, Buget CL, Donatori	6000,00
	3. Instruirea personalului al OMD/ muzeului pentru gestionarea bazei de date	Training gestionarea datelor privind performanțele turistice ale destinației turistice	2022	angajați	Buget CR, Buget CL, Donatori	10000,00
		Training elaborarea analizelor și	2023	Șef OMD	Buget CR, Buget CL,	10000,00

		statisticilor relevante turismului și fluxului de vizitatori			Donatori	
					subtotal OS 2	86000,00
OS 3 Dezvoltarea capacităților umane	1. Efectuarea vizitelor de studiu în destinații turistice remarcabile	Vizită de lucru și schimb de experiență în zone turistice din Moldova	2022	Șef OMD	Buget CR, Buget CL, Donatori	3000,00
		Vizită de documentare în România	2022	Șef OMD	Buget CR, Buget CL, Donatori	15000,00
	2. Organizarea cursurilor de instruire ale persoanelor implicate în turism	Training "Administrarea afacerilor în turismul local"	2022	angajați IMM de turism	Buget CR, Buget CL, Donatori	10000,00
		Training "Arta ghidajului și prezentării atracțiilor turistice"	2022	angajați IMM de turism	Buget CR, Buget CL, Donatori	10000,00
		Training "Limba engleză în turism"	2022	angajați IMM de turism	Buget CR, Buget CL, Donatori	10000,00
	3. Dezvoltarea capacităților în turism la angajații OMD	Training "Managementul vizitatorului"	2022	angajați OMD	Buget CR, Buget CL, Donatori	10000,00
		Training "Managementul excursiei"	2022	angajați OMD	Buget CR, Buget CL, Donatori	10000,00
		Elaborarea Dosarelor excursiilor generale, tematice, speciale (texte de control, fișe metodice, material demonstrativ)	2022	angajați OMD		0,00
		Training "Organizarea degustațiilor specializate"	2023	angajați OMD	Buget CR, Buget CL, Donatori	10000,00
	4. Dezvoltarea competențelor de marketing turistic	Training "Arta de a vinde"	2023	angajați OMD	Buget CR, Buget CL, Donatori	10000,00
		Training "Marketingul serviciilor turistice"	2023	angajați OMD	Buget CR, Buget CL, Donatori	10000,00
		Trining "Organizarea sistemului de marketing în destinația turistică"	2023	șef OMD	Buget CR, Buget CL, Donatori	10000,00
		Elaborarea Planului de marketing al destinației turistice	2023	șef OMD	Buget CR, Buget CL, Donatori	10000,00

		rn Cantemir				
					Subtotal OS 3	118000,00
OS 4 Promovarea rn Cantemir ca și destinație turistică	1. Ajustarea pagini web/fb a rn Cantemir cu informații turistice	Elaborarea conținutului de turism pe pagina web rn Cantemir	2022-23	șef OMD	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	10000,00
		Elaborarea conținutului de turism pe pagina fb și asigurarea prezenței active pe social media	permanent	șef OMD		0,00
	2. Crearea rețelei de panouri informaționale și orientare turistice	Amenajarea informativă a 3 trasee turistice raionale (400 indicatoare și panouri)	2022-23	Șef OMD, APL	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	1000000,00
		Amenajarea hărții și panotajului informativ la intrările centrale în rn Cantemir	2022	Șef OMD, APL	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	50000,00
		Amenajarea hărții și panotajului informativ la primării	2022-23	Șef OMD, APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	54000,00
		Amenajare informațională a top 100 atracții (100 panouri informative mici)	2022-23	Șef OMD, APL	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	100000,00
		Amenajarea 27 puncte de self-info (muzee, primării)	2023-24	Șef OMD, APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	270000,00
	3. Susținerea unui ciclu de emisiuni radio/tv, articole în presa scrisă Publicarea Ghidului turistic al destinației	Elaborarea și implementarea Planului media al destinației turistice rn Cantemir	2022	Șef OMD		0,00
		Producerea de material distributiv promoțional (buclete informative, fluturași-hărți, tombole tematice, etc)	permanent	angajați OMD	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	100000,00

		Elaborarea și tirajarea Ghidului turistic al rn Cantemir	2022	Şef OMD	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	50000,00
		producerea de material foto/video plante/animale rare, unice, bucătărie/meșteşuguri tradiționale etc	permanent	angajați OMD	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	30000,00
	4. Participarea la târguri, forumuri, expoziții specializate	Elaborarea Calendarului prezenței rn Cantemir la evenimente naționale și internaționale	2022	Şef OMD		0,00
		Elaborare unui complet expozițional mobil reprezentativ rn Cantemir	2023	Şef OMD	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	60000,00
		Asigurare prezență la minim 4 evenimente naționale/regionale anual	2022-24	Şef OMD	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	120000,00
	5. Calendar al evenimentelor rn Cantemir cu impact regional/național (culturale, sportive, turistice, științifice...)	Elaborarea Calendarului evenimentelor "Invită raionul Cantemir"	permanent	Şef OMD	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	0,00
		Contractare și promovarea prin canale media a Calendarului de evenimente al rn Cantemir	permanent	Şef OMD	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	30000,00
		Implementarea Calendarului de evenimente al rn Cantemir	permanent	Şef OMD, APL	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	300000,00
					Subtotal OS 4	2174000,00
OS 5 Îmbunătățirea infrastructurii turistice	1. Amenajarea și promovarea traseelor interne și de interconectare cu stații de transport public	Amenajarea estetică și întreținerea căilor de acces de la stațiile de transport public spre atracțiile majore din rn Cantemir	permenent	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	300000,00

		Amenajarea estetică și întreținerea locurilor de popas și belvedere pe teritoriul rn Cantemir	permanent	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	150000,00
2. Elaborarea studiilor de fezabilitate, planurilor de afaceri, PUZ și a proiectelor investionale pentru infrastructura turistică		Elaborarea dosarelor proiectelor de grant pentru amenajarea atracțiilor și a căilor de acces	permanent	angajați OMD	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	15000,00
		Elaborarea Studiului de fezabilitate pentru amenajarea turistică a rn Cantemir	2023	Administrația rn Cantemir	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	50000,00
		Elaborare Studii de fezabilitate pentru amenajarea unei zone speciale din rn Cantemir (pentru investiții majore in turism)	2023-24	Administrația rn Cantemir	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	200000,00
		Elaborare Proiecte tehnice pentru amenajarea unei zone speciale din rn Cantemir (pentru investiții majore in turism)	2023-24	Administrația rn Cantemir	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	300000,00
3. Amenajarea atracțiilor turistice de top și muzeelor în destinație		Amenajarea machetelor miniaturale a atracțiilor de top pe o hartă a rn Cantemir	2022	Administrația rn Cantemir, APL	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	200000,00
		Amenajarea zonei „Fântâna Zânelor”, Capaclia	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	2000000,00
		Amenajarea Muzeului local cu noi exponate, Ciobalaccia	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	2000000,00
		Amenajarea Muzeului local, Cârpești	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	2000000,00
		Amenajarea monument Bătăliei de la Coștangalia (1863)	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	2000000,00

		Amenajarea Muzeului local, Enichioi	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	2000000,00
		Amenajarea parcului și memorialului „Smurd”, Haragâș	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	2000000,00
		Amenajarea vetrei vechi a satului (1640), Porumbești	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	2000000,00
		Amenajarea muzeu etnografic în casa tradițională, Stoianovca	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	2000000,00
		Amenajarea Muzeului local, Șamalia	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	2000000,00
		Renovarea muzeului, Tartaul	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	2000000,00
		Amenajarea unui loc de popas în preajma plantației de liliac, Toceni	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	2000000,00
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	0,00
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	

		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	0,00
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	0,00
		Amenajarea sat X	2022-24	APL	Buget CL, Agenți econ, Donatori	0,00
		Amenajarea altor atracții turistice din rn Cantemir	2022-24	APL	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	2000000,00
	4. Parteneriate pentru crearea/amplasarea structurilor turistice	Elaborarea planului de amenajare a zonelor de investiții majore în turism ale rn Cantemir	2022	Administrația rn Cantemir	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	10000,00

		Pregătirea portofoliului investițional pentru dezvoltarea parteneriatelor în zonele de investiții majore în turism ale r-n Cantemir	2022	Administrația r-n Cantemir	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	20000,00
		Elaborarea și implementarea proiectelor de parteneriat APL-Agenți economici pentru zonele de investiții majore în turism ale r-n Cantemir (cazare turistică, alimentație publică, agrement divers, transport intern, chirie biciclete/ambarcațiuni, popasuri/adăposturi, parcare, sistem monitorizare, servicii curative, ceaiuri plante medicinale, zone sport/SPA, producere/comercializare suveniruri...)	permanent	Administrația r-n Cantemir, Parteneri privati	Buget CL, Agenți econ, Donatori	3000000,00
		Promovarea în comun a destinației turistice r-n Cantemir pe piața investițională	permanent	Administrația r-n Cantemir, APL, OMD	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	30000,00
	5. Modernizarea, amenajarea și extinderea spațiilor de deservire a vizitatorilor	Implementarea unui sistem de gestionare a investițiilor de turism și deservirea vizitatorilor pe teritoriul r-n Cantemir	2023-24	Administrația r-n Cantemir	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	20000,00
		Promovarea unui cluster de turism și deservirea vizitatorilor pe teritoriul r-n Cantemir	2023-24	Administrația r-n Cantemir	Agenți econ, Donatori	60000,00

		Reconstrucția unei părți a clădirii școlii sportive într-un complex sportiv, turistic și cultural/bază turistică sportivă, prin modernizare, amenajare și dotare (32 de locuri cazare, unitate alimentară, centru de fitness, sală de antrenament/sală luptă liberă, infrastructură (toaile, vestiare etc.))	2022-24	Administrația r n Cantemir, APL	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	2000000,00
6. Clasificarea / Certificarea unităților de deservire a vizitatorilor		Elaborarea Planului pentru ajustarea la standardele minime ETIS a destinației turistice r n Cantemir	2023	Șef OMD	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	5000,00
		Sistem integrat de management al deșeurilor pe teritoriul r n Cantemir	permanent	APL	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	150000,00
		Sistem integrat de management al resurselor naturale turistice pe teritoriul r n Cantemir	permanent	APL	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	150000,00
		Certificarea ecologică pentru serviciile prestate pe teritoriul r n Cantemir	2023-24	Administrația r n Cantemir	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori	20000,00
					Subtotal OS 5	3068000,00
TOTAL					MDL	33678000,00
		81			EUR	1727076,92

5. Acțiunile prioritare pentru implementarea în primul an

????

Bibliografie selectivă

1. *Dicționarul statistic al Basarabiei*. Chișinău, 1923.
2. Ilvițchi L. *Mănăstirile și schiturile din Basarabia*. Chișinău, 1999.
3. *Locașurile sfinte din Basarabia*. Chișinău, 2001.
4. Miron V. *Turismul rural în Moldova. Îndrumar pentru autoritățile publice locale*. Chișinău: Știința, 2002.
5. Nicu Vl. *Localitățile Moldovei în documente și cărți vechi*. Chișinău: Universitas, 1991, v. 1 –2.
6. Puiu V. *Mănăstirile din Basarabia*. Chișinău: Luceafărul, 1919.
7. Simionescu I. *Orașe din România*. București, 1932.
8. *Localitățile Republicii Moldova*. Chișinău, 1999, v.1.
9. *Localitățile Republicii Moldova*. Chișinău, 2001, v.3.
10. *Localitățile Republicii Moldova*. Chișinău, 2002, v.4.
11. Miron Viorel. *Cantemir: ghid turistic*. Chișinău, 2004.
12. Sârbu Al. Verdeșenii din codrii Chigheciului. În: *Vatra*. № 27 (2488), 29 martie 1994.
13. Sârbu Al. Lăcalurile sufletului. În: *Vatra*. № 17 (2553), 22 aprilie 1995.
14. Sârbu Al. Primele mențiuni documentare ale satelor noastre. În: *Vatra*. № 3 (2589), 21 ianuarie 1996.
15. <https://www.cantemir.md/raionul-cantemir/scurt-istoric-al-raionului-cantemir/>
16. Materialele expediției pe teren realizată de Miron V., 2004.
17. Новаков С. З., Караджова-Мирон М. *Стояновка между прошлым и будущим (исторический очерк)*. Кишинэу, 2003.

Anexa 1 Atracția turistică a localităților din raionul Cantemir

Mănăstirea cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” din s. Cociulia (mănăstire de călugări în formare). Se află în satul Cociulia raionul Cantemir, la aproximativ 140 km de capitala Chișinău. A fost întemeiată în anul 1997, pe locul unei mănăstiri demult ruinate. Aceste ruine mărturisesc că aici s-a slujit și înainte Sfânta Liturghie.

Casa memorială „Nicolae Sulac” din Sadic
 Casa memorială “Nicolae Sulac” din localitatea Sadac a fost deschisă în anul 2006 și afla la 82 km de capitala Republicii Moldova, Chișinău. Casa memorială a fost ridicată pe locul în care a copilărit interpretul Nicolae Sulac, după modelul locuințelor țărănești din acea perioadă. A fost clădită din chirpici, are pereții vâruți și pragul din lut, fiind compusă dintr-o tindă și două camere. Din 2006, când și-a deschis ușile, aceasta urma să primească zilnic turiști și să găzduiască, o dată la doi ani, un festival de muzica în memoria lui Nicolae Sulac.

Muzeul de Istorie și Etnografie din Tartaul este unul dintre cele mai importante muzee din raionul Cantemir. Muzeul a fost fondat în anul 1989 în incinta școlii din Tartaul, acum este situat în centrul localității. Muzeul de Istorie și Etnografie activează în satul Tartaul, r-nul Cantemir într-un local nou renovat. Dispune de circa 1496 de exponate din ele: documente istorice – 400, obiecte numismatice – 351, obiecte tehnice – 260, fotografii – 173, obiecte etnografice – 166 și alte materiale ce țin de studierea ținutului natal. Din obiectele muzeului 123 de piese au fost computerizate. Muzeul de istorie și etnografie expune vestigii ale trecutului și da mărturie despre traiul, munca și viața culturala a băștinașilor.

Centrul de artizanat și țesut artistic din Ciobalaccia

În cadrul Centrului de artizanat și țesut artistic (2013) din localitatea Ciobalaccia sunt organizate expoziții de artizanat coordonate de doamna Natalia Crudu. În 2017 deschide în casa părintească Muzeul local de etnografie, a inițiat Festivalul „La prispa casei părintești”.

Catedrala-mausoleu din satul Cania

Catedrala-mausoleu cu hramul „Sfântul Mucenic Dimitrie” și „toți Sfinții Romani” din satul Cania este un locaș al Domnului, închinat eroilor căzuți în cel de-al Doilea Război Mondial. Catedrala este în proces de construcție.

Cimitirul Românesc de Onoare Țiganca (s. Stoianovca). Se afla la 2 km de Cantemir, pe teritoriul satului Stoianovca. Este un cimitir militar, unde au fost înhumate rămășițele pământești ale ostașilor și ofițerilor români, 1020 de eroi căzuți în luptele din iunie-iulie 1941. Militarii români căzuți în lupte sunt așezați în nouă gropi comune – pe doua – patru rânduri suprapuse. Cimitirul dispune de sistem de alimentare cu apa, care permite ca vegetația din interior să fie îngrijită și menținută pe întreaga perioadă a anului. Realizatorul proiectului de refacere și reconstrucție a cimitirelor din afara granițelor României este Oficiul Național pentru Cultul Eroilor din România. Cimitirul Românesc de Onoare Țiganca a fost inaugurat pe 1 iunie 2006, zi în care a fost marcată și prima vizită a Regelui Mihai pe pământul Basarabiei, însoțit de membri ai familiei regale.

Anexa 2 Informații sistematizate despre localitățile din raionul Cantemir

Orașul Cantemir este o localitate, care a fost întemeiată recent. Pentru prima dată este atestat ca unitate administrativă în anul 1973, când acestei localități populată cu muncitori ai fabricii de conserve i s-a pus numele de Cantemir, în cinstea domnitorului Moldovei, Dimitrie Cantemir. Obiectivele turistice ale orașului pe care le putem vizita sunt: Muzeul de istorie „Dimitrie Cantemir”, monumentul „Dimitrie Cantemir”, Casa Alba (primăria), Obeliscul Eroilor căzuți în războiul din Afganistan, Obeliscul Slavei consacrat Operației Iași-Chișinău, etc.

Antonești. Satul a fost menționat prima dată documentar în anul 1868. Pe hărțile vechi în acest loc este notat un cătun cu denumirea Șovâlca. Mai târziu apare în actele oficiale cu denumirea de Antonovca, Antoneuca, Atonești. Localitatea este fondată de bulgarii din s. Corten și Taraclia care au procurat pământ din moșia Șovâlca a logofetului Antoniu. Antonești este satul de reședință al comunei cu același nume din raionul Cantemir, Republica Moldova.

Baimaclia. Denumirea localității provine de la denumirea unui trib tătar „baimaclî” de origine nohaică, care au populat temporar în trecut aceasta localitate. Numele acestui trib vine de la „baimac” – o persoană, un conducător de trib nohaic, întemeitorul unei dinastii. (Sursa de informație: „Baimaclia din Codrii Tigheciului” de A. Sarbu, prof. de istorie, Baimaclia).

Capaclia. Denumirea localității Capaclia vine de la un vânător turc. Venind pe aceste locuri la vânat, i-a plăcut și a decis să vină cu traiul aici, numele lui fiind Capaclî, au trait aici cu soția lui, iar mai târziu au avut și o fiică, pe nume Lia, astfel satul în cinstea lor se numește Capaclia.

Ciobalaccia. Satul a fost menționat documentar pentru prima dată în anul 1775, se afla în ocolul Prutului din județul Greceni. Toponimul este de origine turcică, la bază având un antroponim cu sufixul – „ci”, care indică, de obicei, profesia, ocupația persoanei. „Tatarsko-ruskii slovări” talmăcește cuvântul în felul următor: „ciabu” – a cosi, Ciabu + suf.- lâk, indică loc anume – „loc de cosă”, iar acum adăugăm – ci, care conform autorului, indică o profesie, meșteșug, o ocupație omenească. Ciablâkci ar însemna – „cosăș”. Să se compare și numele de familie: Balâcci- pescar.

Cociulia. Trecând prin Codrii Tigheciului Ștefan Vodă i se aninase de o creangă căciula lui și se rostogoli prin iarbă și se opri lângă ochiul limpede al izvorului din preajmă. Vodă coborâ după dânsa, îngenunche, aplecându-se spre firul de argint al apei și sorbi îndelung, răcoarea-i blândă și întremărătoare zise:

- O fi un semn al Domnului, feții mei. Dacă cineva dintre oșteni dorește să se stabilească aici cu traiul, le dăruiesc pământuri lângă izvorul acesta, iar așezarea să se numească de azi înainte și în vecii vecilor Căciulia.

Se mai spune că la acel moment Ștefan cel Mare și Sfânt ar fi chemat la el un mare logofăt, care a și scris pe o piele de vițel ordinul domnitorului de a înființa pe acest loc o așezare răzeșească.

Gotești. Denumirea satului face parte din categoria toponimelor antroponimice, având la bază numele de grup Goteștii, derivat din antroponimul Gota (Gotea) cu sufixul „-ești”, „comunitate de oameni coborâtori dintr-un singur strămoș Gota (Gotea) ori trăitori pe moșia lui Gota (Gotea). (A.Eremia, Tezaurul toponimic românesc, R.Moldova. Arealul Cantemir, Chișinău, 2015, p. 91).

Lingura. Despre etimologia cuvântului utilizat în calitate de denumire a localității există cel puțin trei legende locale. Prima povestește că un țaran /țigan s-ar fi așezat să ia masa în această regiune și și-ar fi pierdut lingura, fiind găsită de o altă persoană care a început să numească locul după obiectul găsit. În a doua variantă se spune că pe malul râulețului pe care este întemeiată așezarea ar fi crescută o plantă medicinală „lingurea” pe care o strângeau pentru tratamente localnicii și în cinstea ei ar fi fost numită localitatea. 3- s-ar spune că localitatea fiind privită de sus ar avea forma unei linguri.

Porumbesti. Se afla în valea raului Tigheci langa înălțimea satului Lărguța. Denumirea provine de la porumb. Se mândreau că denumirea provine de la porumb și erau porumbei foarte mulți ce simbolizează pacea, prietenia, unirea. Deci să fim uniți căci că are mare valoare pentru neamul nostru.

Stoianovca. În cronicile medievale se scria că la vărsarea râului Tigheci în Prut exista un lac – Prunel, pe malul căruia în prima jumătate a sec.XV era o localitate Prun (1436). Nu se știe nimic despre vatra satului vechi, la fel ca și prezența în vârful dealului Epurenilor a unei movili Tior-Vizir, numită probabil în cinstea vre-unei căpetenii turce sau tătare. Din 1902 aici se stabilește o colonie de bulgari – Stoianovca Nouă, întemeiatorii căreia au organizat „Tovărășia din Ceadâr-Lunga” și au procurat cu

suportul Băncii Țărănești 1657 desetine de pământ de la satele vecine Țiganca și Iepureni. Nu departe de pământurile cumpărate, numite la acea vreme Selimanul, din comună Țiganca, la începutul secolului al XX-lea exista o mică moșie numită Stoianovca. Ea aparținea proprietarului privat Constantin Stepanov Stoianov. Familiile tinere, care și-au fondat propriul sat în apropiere, au numit locul Stoianovca Nouă.

Șamalia este inclusă în lista localităților ținutului Codru, fiind proprietatea lui Gr. Codreanu (1813–1814). Satul este amplasat în vale lângă dealul Salcea.

Tartaul. Denumirea localității provine din familia lingvistică turcică. Localnicii spun că este formată din două cuvinte separate „tart” și „aul” ce ar însemna în traducere „sat de pădure”.

Toceni. Este satul cu cea mai veche atestare documentară din această zonă. Este identificat cu denumirea Toceanii la 13 martie 1489, Toceanu fiind conducător al obștii sătești și întemeietorul vechiului sat Toceanii. Într-o condică funciară din 1803, moșia satului Toceni din ținutul Codrului este trecută ca aparținând vornicului Toader Balș, sătenii plătind aici un bir anual de 760 de lei. În 1818 moșia Tocenilor era stăpânită de Matei Râșcanu, stolnic și spătar, nobil basarabean.

Anexa 3 Fondul ariilor naturale protejate de stat în raionul Cantemir

Detalii arii protejate de stat din Registrul FANPS în raionul Cantemir

Denumire	Localizare	Raion	Suprafata	Detalii
REZERVAȚIILE ȘTIINȚIFICE				
MONUMENTE ALE NATURII				
A) GEOLOGICE ȘI PALEONTOLOGICE				
Cariera Cociulia	La 1 km nord de satul Cociulia	Raionul Cantemir	1	Întreprinderea Agricolă "Patria"
B) HIDROLOGICE				
REZERVAȚIILE NATURALE				
A) SILVICE				
Ciobalaccia	Gospodăria Silvică de Stat Iargara	Raionul Cantemir	13,4	La 2 km est de satul Ciobalaccia, ocolul silvic Baimaclia, Aluniș, parcela 34, subparcelele 14, 15
B) DE PLANTE MEDICINALE				
C) MIXTE				
Cantemir	Întreprinderea agricolă "Drujba"	Raionul Cantemir	132	Lunca inundabilă a râului Prut la sud de orașul Cantemir
REZERVAȚIILE PEISAJERE (de peisaje geografice)				
Lunca inundabilă de lângă Antonești	Întreprinderea Agricolă "Drujba"	Raionul Cantemir	93,6	La vest de satul Antonești

Chioselia	Gospodăria Silvică de Stat Iargara	Raionul Cantemir	307	La nord-vest de satul Chioselia, ocolul silvic Baimaclia, Chioselia, parcelele 35-38
-----------	--	---------------------	-----	--

Anexa 4 Monumente culturale și istorice protejate de stat în raionul Cantemir

Tabel: Atracții turistice antropice din Registrul monumentelor ocrotite de stat

Nr. art.	Localizare administrativă	Tip	Cronologie	Gen	Categor ie
1.	Antonești	Monument la mormântul ostașului căzut în 1941		Ist.	N
2.	Baimaclia	Monument în memoria consătenilor căzuți în război, 1941-1945		Ist	N
3.	Baimaclia	Monument la mormântul comun a 26 ostași căzuți în 1944		Ist	N
4.	Cania	Monument la mormântul comun a 4 ostași căzuți în 1944 și în memoria consătenilor căzuți în război. 1941-1945		Ist	N
5.	Capaclia	Monument la mormântul comun al ostașilor căzuți în 1944		Ist	N
6.	Chioșelia	Biserica «Adormirea Maicii Domnului»	Sec. XIX	Arhit	N
7.	Ciobalaccia	Monument la mormântul comun al ostașilor căzuți în 1944 și în memoria consătenilor căzuți în război, 1941-1945		Ist	N
8.	Cociulia	Biserica «Sf. Arhanghel Mihail»	1818	Arhit	N
9.	Cociulia	Monument în memoria consătenilor căzuți în război, 1941-1945		Ist	N
10.	Doina	Clopotnița	Sec. XIX	Arhit	N
11.	Doina	Monument la mormântul ostașilor și consătenilor căzuți în război, 1941-1945		Ist	N
12.	Enichici	Monument la mormântul comun al ostașilor și consătenilor căzuți în război, 1941-1945		Ist	N
13.	Gotești	Monument la mormântul ostașilor și în memoria consătenilor căzuți în război, 1941-1945		Ist	N
14.	Haragâș	Monument la mormântul ostașului căzut în 1941 și în memoria consătenilor căzuți în război, 1941-1945	1969	Ist	N
15.	Hârtop	Biserica «Sf. Arhanghel Mihail»	Sec. XIX	Arhit	N
16.	Hârtop	Monument consătenilor căzuți în război. 1941-1945”		Ist	N
17.	Lărguța	Monument la mormântul comun a 9 ostași căzuți în război, 1941-1945		Ist	N
18.	Nicolaevca	Biserica «Sf. Nicolae»	1913	Arhit	N
19.	Pleşeni	Monument la mormântul comun a 3 ostași căzuți în război, 1941-1945		Ist	N
20.	Plopi	Monument la mormântul ostașilor căzut în 1944 și în memoria consătenilor căzuți în război, 1941-1945		Ist	N
21.	Rumeanțev	Monument în memoria consătenilor căzuți		Ist	L

		în război, 1941-1945			
22.	Stoianovca	Case cu arhitectură populară	Sec. XIX - XX	Arhit	N
23.	Șamalia	Monument în memoria consătenilor căzuți în război, 1941-1945		Ist	L
24.	Taraclia	Monument în memoria consătenilor căzuți în război, 1941-1945		Arhit Ist	L
25.	Tartaul	Monument în memoria consătenilor căzuți în război, 1941-1945		Ist	L
26.	Toceni	Biserica «Sf. Ilie»	1895	Arhit	N
27.	Toceni	Monument la mormântul ostașului căzut în 1941 și în memoria consătenilor căzuți în război, 1941-1945		Ist	N
28.	Vișnevca	Monument la mormântul comun a 26 ostași căzuți în 1944		Ist	N

Anexa 5 Potențialul etno-folcloric în localitățile raionului Cantemir

Evenimente culturale de interes național în rîul Cantemir

????

Evenimente locale în rîul Cantemir

????

Colective artistice cu titlu „Model”

N/o	Localitatea	Denumirea colectivului	Genul de creație
1	Cantemir	„Ciobănaș”	muzică și dans
2		„Alăuta”	taraf
3		„La izvor”	vocal – instrum.
4		„Busuioc”	vocal – instrum.
5		„Prometeu”	teatru
6	Ciobalaccia	„Cosașii”	folclor
7		„Izvorce”	folclor
8	Cârpești	„La stîină”	folclor
9	Cociulia	„Mocăncuța”	dans popular
10	Plopi	„Văglence”	folclor
11		Cu păpuși în mănuși”	teatru
12	Porumbesți	„Porumbesțeanca”	folclor
13	Flocoasa	„Opincuța”	folclor
14	Hănăseni	„Glia”	folclor
15	Tartaul	„Mugurel”	muzică și dans
16		„Dinastia Popescu”	taraf
17	Vișnevca	„Melancolie”	vocal
18	Școala de Arte	Corul de copii	coral
	Alte sate	????	????

Meșteri populari din raionul Cantemir

N/o	Tip meșteșug	Meșter	Localitate	Date de contact
Confecționare port popular/Țesut				
1	Țesut artistic	Crudu Natalia	Ciobalaccia	027370242
2	Costume tradiționale	Gherța Raisa	Sadâc	029875298
Broderie/croșetare				
3	Croșetare	Tomîța Domnica	Cociulia	027365409
4	Broderie	Merioară Elena	Flocoasa	027347232
Fibre vegetale				
5	Fibre vegetale, ceramică	Neforosova Ecaterina	Antonești	027373338
6	Fibre vegetale	Cauia Simion	Cociulia	027365202
Prelucrarea lemnului				
7	Lucru în lemn	Postu Viorel	Capaclia	027371392
Artizanat, diverse				
8	Artizanat	Ivanova Lidia	Ciobalaccia	027370323
9	Artizanat	Pleșu Ioana	Porumbesti	027352539
10	Biser	Glibiciuc Ludmila	Baimaclia	068844640

Anexa 6. Muzele raionului Cantemir

1) Muzeul de istorie „D. Cantemir este amplasat în localul Casei raionale de Cultură Cantemir și dispune de peste 933 de exponate din care: fotografii – 350, ediții periodice – 218, obiecte numizmatice – 135 și altele, care au o tangență istorică din viața și activitatea lui Dmitrie Cantemir. Muzeul prezintă un mare interes istorico-științific pentru vizitatori.

Director – D-I Alexandru Ghelan

Telefon – (+373 273) 2-22-03

2) Muzeul de istorie și etnografie actizează în satul Tartaul, r-nul Cantemir într-un local nou renovat. Dispune de circa 1496 de exponate din ele: documente istorice – 400, obiecte numizmatice – 351, obiecte tehnice – 260, fotografii – 173, obiecte etnografice – 166 și alte materiale ce țin de studierea ținutului natal. Din obiectele muzeului 123 de piese au fost computerizate. Muzeul de istorie și etnografie expune vestigiile ale trecutului și dă mărturie despre traiul, munca și viața culturală a băștinașilor. Muzeul etnografic participă activ la concursurile republicane ale muzeelor cu tematică militară și militar – patriotică.

Sunt ghidizate anual peste 700 de vizite individuale sau în grup.

Director – D-I Andrei Tabureanu

Telefon – (+373 273) 77-2-29

3) Casa – muzeu „Nicolae Sulac” este amplasată în casa parintească de la marginea Sadâcului, satul de baștină a vestitului cântăreț al neamului. În anul 2005 a fost fondată Fundația „Nicolae Sulac”, care a permis renovarea acestui edificiu. În fiecare an la Casa – muzeu se desfășoară Festivalul al interpreților cântecului popular „N. Sulac” pentru copii la care participă tinere talente din raionul Cantemir.

Casa – muzeu „N. Sulac” ne reprezintă și ne va reprezenta secole la rând neamul, tradițiile, datinile, obiceiurile și melodiile nemuritoare a cântărețului venind să întrgească atât de reușit ceia ce numim noi național.

Anexa 7. Trasee turistice propuse în raionul Cantemir

Traseul din sub-zona turistică 1: Vâlcele – Toceni – Antonești – Cantemir – Stoianovca – Țiganca – Gotești

Mai jos de orașul Leova râul Prut formează în valea sa niște meandre pitorești, care pe alocuri sunt completate de suprafețe lacustre sau înmlăștinite. Printre tufișurile și sălcișurile de aici își duc nestingherit viața numeroase specii de animale de baltă, în special păsări, care își au prin această vale imensă un coridor important de migrare de la sud spre nord în primăvară, și de la nord la sud spre toamnă în țările mai calde. Cel care a avut prilejul să urmărească acest miraculos fenomen natural, va rămâne fascinat de această frumusețe pentru toată viața. Iar lângă satul cantemirean **Vâlcele** în fața călătorului se deschide o panoramă impunătoare spre valea Prutului, astfel încât de aici se poate observa în plină măsură migrațiunea păsărilor de baltă, precum și viața acestora în locurile unde acestea se simt cel mai bine. Lângă izvorul de lângă drum drumețul este surprins de frumusețea și de aroma ce se răspândește în jur în fiecare primăvară de la plantația de liliac.

Toceni. În jos de-a lungul Prutului pe o costișă din valea râului se găsește unul dintre cele mai vechi sate, dar care a păstrat și denumirea inițială, din Moldova – Toceni. Pentru prima dată localitatea apare menționată la 13 martie 1489, cu denumirea ce probabil provine de la Toader Toc stolnicul. În acele timpuri zburcimate lângă sat fusese în trecut două lacuri mari – Balta Tătară (probabil în locul unui vad folosit de tătari), iar ceva mai la nord – Babușa. Azi locurile acestea au fost desecate și terenurile prelucrate. De fapt așezări umane în Valea Tocenilor au apărut mai înainte de această dată. Unele izvoare istorice de pe timpul lui Alexandru Vodă cel Bătrân amintesc de o vatră de aici mai veche decât Toceni. Se numea seliștea - Buvin (1452), iar acum este dispărută. În mijlocul satului, cum este primit în comunitățile de creștini, se înalță biserica “Sf.Proroc Ilie”, despre care se scrie abia în 1811 (probabil că a fost construită pe locul unui lăcaș mai vechi).

Vizite și excursii locale:

- *Vatră medievală* (1489) cu biserica veche “ Sf.Proroc Ilie ”
- *Natură pitorească* în Valea Prutului pe unde trece coridorul de migrație a păsărilor de baltă.
- *Evenimente locale:* hramul satului – 2 august.

Cazare: în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Antonești. Mai jos de fostul lac Balta Tătarului sub dealul Holmul Mare se găsește satul Antonești, întemeiat la 1868 de boierul Donca. În hărțile vechi pe acest loc e însemnat un cătun denumit *Șovâlca* (1870,1907). Relieful este format de colinele și văile locale din hotarul satului care poartă denumiri vechi ajunse în graiul localnicilor și azi: *Barcul Mare, Barcul Mic, Bordeiu, Cardonul Vechi, Coturile, Cotul Șerpelui, Fundacul, Fundul Luncii, etc.* La vest de sat s-a păstrat o porțiune intactă de luncă inundabilă a Prutului, unde pe cca 93 ha se conservează landsaftul nemodificat de baltă, care toate împreună amintesc de lacurile de altă dată din cronicile medievale.

“Satul lui Luca din Sihle” (menționat în uricul Voievozilor Ilie și Ștefan din 11 august 1436, alteleori era numit Luceni sau Lecani), actuala localitate **Leca** se găsește în aceeași comună. În mijlocul satului se înalță biserica “Sf.Arh.Mihail și Gavriil” a fost ridicată în 1815 (alte surse indică anul 1811) din lemn, rezidită apoi din piatră. Este baștina lui Petru Tomiță - doctor în economie, conferențiar universitar la Universitatea Agrară de Stat din Moldova.

Vizite și excursii locale:

- *Vatră medievală* (1436, Leca).
- *Rezervație peisajistică:* lunca inundabilă a râului Prut (93,6 ha).
- *Gospodării țărănești reprezentative:* operații tehnologice performante în plantații de viță de vie pe rod în Antonești (Râbacov I.), cultivarea ciupercilor în Leca (G.Ț. “Lupu”).
- *Eveniment local:* hramul satului – 21 noiembrie.

Cazare: în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Cantemir. Orașul prima dată este menționat la 6 aprilie 1973, când acestei localități i-a fost dat numele celebrului scriitor, savant, domnitor al Moldovei Dimitrie Cantemir, cu ocazia aniversării a 300 de ani de la naștere. La început localitatea a fost populată în special de muncitorii fabricii de conserve “Prut”, pusă în funcțiune în luna noiembrie anului 1967. Data de 6 aprilie a devenit ziua orașului printr-o hotărâre a adunării cetățenilor din 2000.

În 1963 în oraș au apărut primele blocuri odată cu construirea fabricii de conserve. Productivitatea fabricii prin 1985-1989 atingea anual 80-82 mln borcane convenționale de conserve, fiind exportată în toate regiunile fostei URSS, Bulgaria, Ungaria, Germania, Polonia, Austria ș.a. Din toamna anului 1999 pe teritoriul ei a început să funcționeze o minifabrică a firmei private “Limeghes”. Investigațiile au determinat că aici a existat o vatră în anii de după cucerirea Daciei de către Imperiul Roman, ea a existat cu aproximație între anii 106-376 e.n., când probabil după năvălirea hunilor siliștea a fost prădată și arsă. Pe vatra părăsită și azi se găsesc cioburi și vase de lut tipice pentru epoca romană (sec. II-IV).

Gospodăria țărănești reprezentative: cultivarea plantelor medicinale (Botezatu V), tehnologia cultivării cartofului (G.Ț. “Constantin Ivanschii”).

Stoianovca. La scurgerea râului Tigheci în Prut sub dealul Silimanului și Epurenilor în 1902 se stabilește o colonie de bulgari basarabeni – **Stoianovca**. Ei provin din coloniile bulgare mai vechi Corten, Ceadâr-Lunga și Valea Perjei, iar aici au ajuns după reformele, ce au fost petrecute de administrația țaristă, când coloniștii au obținut dreptul de a procura pământ pe întreg teritoriul Basarabiei. Astfel prin Banca Țărănească și din mijloacele proprii țăranii bulgari au procurat pământ din teritoriul satelor Țiganca și Epureni. Datorită izolării de alte colonii bulgare mai îndepărtate, în Stoianovca s-a conservat cultura tradițională și relațiile specifice coloniștilor sf.sec.XIX. Iar limba vorbită în acest sat este foarte aproape de limba vorbită în Bulgaria secolului trecut. De fapt în cronicile medievale se vorbește că la vărsarea râului Tigheciului în Prut de existența unui lac Prunel, pe malul căruia în prima jumătate a sec.XV a existat un sat Prun (1436). Locul acestei vetre rămâne un mister, la fel ca și explicația unei movili din vârful Dealului Epurenilor numită probabil în cinstea vreunei căpetenii turce sau tătare Movila Tior-Vizir. În sec.XX războiul II mondial a lăsat în istoria satului file de durere și amar: aici au avut loc bătălii crunte în iunie 1941 și iulie – august 1944.

La 2 km de sat se găsește **pichetul celor 3 eroi**, istoria căruia sa început în anul 1940 la 30 iunie când grupul de grăniceri condus de locotenentul Tuzlov a fost transferat din orașul Grigoriopol. La 22 iunie 1941 grănicerii pichetului din Stoianovca primii au intrat în luptă cu trupele de fasciști, care înaintau pe tot frontul de-a lungul râului Prut. În câteva zile grănicerii au ținut piept invaziei, nimicind mai bine de 1000 de soldați și ofițeri ai inamicilor. În anii 70 ai sec. XX a fost organizat în sediul nou al pichetului un muzeu al gloriei militare, unde este instalată o panoramă ce reflectă bătăliile din perioada războiului (1941 - 1945). La marginea satului se găsește o cruce masivă. Este locul unde localnicii au înhumat cca. 10 000 soldați sovietici, români și germani căzuți în bătăliile din 1941. În 1996, la inițiativa băștinașilor, Ministerul Apărării al RM și Ambasada României au instalat aici **o piatră funerară și o cruce**.

Vizite și excursii locale:

- *Colonie de bulgari*, care au păstrat limba vorbită, relațiile cotidiene și tradițiile caracteristice sf.sec.XIX.
- *Natura pitorească* la confluența văilor Tigheciului (lungă de cca 30 km, în mare parte împădurită) și Prutului.
- *Locuri memoriale:* “Pichetul celor 3 eroi”, “Cimitirul româno-german”.
- *Gospodăria țărănești reprezentative:* creșterea epurilor de casă (Bucov N, Tanurcov P).
- *Evenimente locale:* hramul satului “Sf.Arh.Mihail și Gavriil” (21 noiembrie).

Cazare: în gospodăria țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Țiganca. Lărgeni, Brițcani, Negrulești, Făurel – astfel în perioada sec XV s-a numit localitatea actuală Țiganca. Prin 1441 este menționat satul Făurel în dreptul unui lac pustiu de lângă Prut mai jos de confluența cu Tigheciul. Mai târziu cu 11 ani aici este menționată seliștea Negrulești, care în timp s-a

mai numit Brițcani, Lărgeni și Țiganca. Moșia satului este traversată de râulețul Saca, ce se varsă în Prut, și care formează o vale de toată frumusețea mărginită de coline pitorești (dealul Medlan ș.a.). Pe una dintre aceste coline în 1872 localnicii au înălțat din cărămidă biserica “Sf.Treime”. Localitatea este baștina poietesei Josu.

În componența acestei comune se găsește localitatea **Ghioltosu**. Legenda locală zice că lângă dealul Făgădău și câteva lacuri desecate își stabilește moșia boierul Petru Vitoneanu, care întemeiază un sătuc. La 7 septembrie 1453 în documentele vremii aici este menționat satul Vitalnești sau Viltosu. Potrivit altei versiuni satul Țiganca (probabil vatra contemporană) este întemeiat la 1770 de proprietarii Eftimie Sava, Costache Sava și Petre Șișianu.

Vizite și excursii locale:

- *Vetre vechi de la mijlocul sec.XV,*
- *Natura pitorească* la confluența văilor Saca și Prutului.
- *Gospodării țărănești reprezentative:* cultivarea legumelor pe câmp deschis (Macovei L).
- *Evenimente locale:* hramul satului “Sf.Treime” (26 mai).

Cazare: în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Gotești. Se găsește la confluența râurilor Larga și Prut, relieful fiind înviorat de coline pitorești (Ciobalachi, Flămânda ș.a.), gârle (Balaș, Răcari) și câteva lacuri mici (Nămoale). Pe teritoriul localității se află un izvor termal cu apă minerală ce conține ioni de brom, iod, clor și sulfat, care au un efect curativ deosebit. Prima vatră locuită aici a apărut la mijlocul sec. XVI. Deși sunt date indirecte că ar fi din anul 1473, localitatea a fost menționată documentar la 8 mai 1548 cu denumirea Hotceni. Cu denumirea Gotești apare la 1750. În 1813 localnicii înalță biserica “Sf.Petru și Pavel” din lemn, reconstruită la 1833 în piatră.

Vizite și excursii locale:

- *Vatră medievală* (1548) cu biserica veche “ Sf.Petru și Pavel”
- *Natură pitorească* în Valea Ptutului cu gârle, lacuri și izvoare cu apă minerală termală.
- *Evenimente locale:* hramul satului – 12 iulie.

Cazare: în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Traseul poate continua spre localitățile Rumeanțev și fosta colonie germană Doina. Pe teritoriul comunei **Rumeanțev** (numit și Bădicu Rusesc) vizitatorul poate vedea teatrul bataliei ruso – turce de la Larga (1769) și vestigiile întăriturilor turcești de atunci cu movilele funerare Baygaz și Mayak. Satul **Doina (Eichendorf)** a fost întemeiat în anul 1908 de către Robert Holtmann, colonist german. Fondatorii acestui sat provin dintr-o colonie germană mai veche – Sofievca. În anii 20 ai sec. XX aici locuiau aproximativ 222 de persoane în 88 case tradiționale. Prezența unei biserici spre regret nu este atestată în sursele istorice, dar locuitorii satului din anul 1912 făceau parte din parohie satului Albota și fiecare a 6-lea duminică pastorul din Albota ținea slujba divină în satul Eichendorf. Tot în același an aici a fost ridicată o clopotniță din metal (R. Hottman). Clopotele pentru dânsa au fost făcute la comandă în orașul Stuttgart, Germania. Din anul 1929 Eichendorf a fost separat de comuna Coștangalia și devine o comună cu structura administrativă independentă. Există informația că la sfârșitul anilor 30 sec. XX aici funcționau 5 întreprinderi particulare.

Traseul din sub-zona turistică 2: Cantemir – Cania - Porumbești – Lărguța – Hănâseni – Pleșeni – Cociulia – Capaclia – Haragâș – Vișniovca – Șamalia – Sadăc.

Cania. Pe traseul Cantemir – Comrat – Cimișlia la 3 km de la Cantemir se găsește un sat din răzeși menționat documentar la 1598 ca fiind întemeiat de proprietarul Bădănau. Datele istorice indirecte în schimb atestă că vetrele satelor Cania, Porumbești și Epureni existau încă la 1450. Moșia localității Cania este amplasată în văile Tigheciului, Ciuntucului și Sichirna. În 1650 localnicii înalță biserica din lemn, în locul căreia la 1810 se zidește din piatră lăcașul “Sf.Dimitrie”. Azi biserica “Tuturor Sfinților Români și Sf. Mare Mucenic Dimitrie” este în reconstrucție. Satul este baștina unui mare flautist

basarabean Ion Zaharia, savantului, doctor în medicina Mihai Manoli, actriței Rodica Ciobanu (teatrul “B. P. Hașdeu” din Cahul), interpretei de muzică ușoară Nely Ciobanu. Pe teritoriul satului crește un plop alb cu o vârstă de 120 de ani, declarat monument al naturii. Cca. 24 de movile funerare din timpurile hunilor dovedesc că aceste locuri au fost populate din vremuri străvechi, iar specialiștii au stabilit că încă o vatră a existat aici în anii 700-900 e.n.

Pe dealul Epurelui în aceeași comună se găsește sătucul **Epureni**, menționat documentar la 18 iulie 1672 (alte surse indică anul 1839, când satul a fost întemeiat de 3 gospodari: Ioan Alexiuc, Toader Pavliuc, Toader Hlabic). Dar Epurenii figurează în uricele din 10 aprilie 1430 și din 30 octombrie 1616 semnate de voievozii Moldovei. La hotarul cu satul Stoianovca s-a păstrat din perioada medievală Movila Tior-Vizir.

Vizite și excursii locale:

- *Vetre vechi medievale (sec.XV).*
- *Natura pitorească* în văile Tigheci, Ciuntucului și Sichirna, un plop secular protejat de stat.
- *Evenimente locale:* hramul satului “Sf.Dimitrie”.
- *Personalitate marcantă* interpreta de muzică ușoară Nelly Ciobanu.
- *Vinărie SA* “Fabrica de vin “Botritis”.

Cazare: în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Porumbești. Înaintând în adâncul văii Tigheciului mărginită de dealurile Porumbești, Fălciului și Hama lângă un izvor mare, găsim satul întemeiat la 1672 de Nicolai Ion Pleșu. Potrivit altor date vatra satului Porumbești exista deja în 1450.

Lărguța. Deviind spre dreapta de la traseu, cucerim cea mai înaltă culme a codrilor Tigheciului Dealul Vulturului (înălțimea 301 metri), de la poalele căruia izvorăște râul Larga. Într-un document din timpul domniei lui Ștefan cel Mare (6 iunie 1469) domnul Moldovei îi dă lui Vlad Murzea “*un loc din pustie la Fântâna de la obârșia Largei, mai sus de Râșcani*”. Iată de ce un timp satul s-a mai numit și Murzești (prin 1555). Cronicile din perioada medievală menționează că în acele timpuri în codrii Tigheciului exista un ținut cu o autonomie sporită – o adevărată “**republică din codri**”, care adeseori stăvilea poftele tătarilor de a înainta spre adâncul țării cu expediții jefuitoare. Se zice că însuși Vasile Lupu, în timpul domniei căruia Moldova a cunoscut “veacul său de aur”, în timpuri de răstriașe se refugia aici. În desișul pădurilor seculare de aici în preajma “Fântâni zânelor” (Zabana) în perioada medievală **a existat o mănăstire înfloritoare**. Azi aici pe o suprafață de 2519 ha este protejată de stat Rezervația peisajistică “Codrii Tigheciului” și care se întinde pe moșiile satelor Larga și Capaclia.

Vizite și excursii locale:

- *Vatră medievală (sec.XV)* cu biserica “Sf. Arh. Mihail și Gavriil” (1815).
- *Natura pitorească* în văile Larga și Saca, dealul Vulturului (înălțimea maximă din Tigheci, 301m.), cea mai mare rezervație peisajistică din zonă (2519 ha).
- *Evenimente locale:* hramul satului “Sf.Arh.Mihail și Gavriil” (21 noiembrie).

Cazare: în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Hănăseni. Revenind la traseul Cantemir – Comrat, se ajunge în satul Hănăseni, întemeiat de răzeși moldoveni în valea Tigheciului la începutul sec.XV (prima mențiune documentară – 13 iunie 1436 cu denumirea Hănăseni de pădure). În 1897 în centrul satului din banii lui Mihail Stoțchi localnicii înalță biserica din stejar “Sf.Arh. Mihail și Gavriil”, distrusă în perioada sovietică și recent reînălțată din piatră. Satul este mărginit de o pădure frumoasă, unde lângă cantonul pădurarului de găsește unica tabără de vară din raionul Cantemir.

Vizite și excursii locale:

- *Vatră medievală (sec.XV).*
- *Natura pitorească* în valea împădurită Tigheci.
- *Evenimente locale:* hramul satului “Sf.Arh.Mihail și Gavriil” (21 noiembrie).

Cazare: în tabăra de vară, în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Pleşeni. În această localitate se găsește una dintre cele mai mari vinării din zonă – Imperial Vin, fondată în 1977 cu o capacitate de 14 mii t/an. Satul însă a fost întemeiat de Loghin Pleșanu în preajma unui iaz din valea Tigheciului pe la mijlocul sec.XVII (1642). În preajmă se găsește **Valea Mănăstirii, unde, zic localnicii, în perioada medievală** a existat o mănăstire distrusă de turci.

În componența comunei este și localitatea **Tătărașeni**, cunoscut drept Tatarcani la 15 martie 1528.

Vizite și excursii locale:

- *Vetre vechi medievale.*
- *Natura pitorească* în valea Tigheci.
- *Evenimente locale:* hramul satului “Sf.Nicolai”.
- *Vinărie* Imperial Vin, sală de degustație.

Cazare: în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Cociulia. Drumul cotește printr-un sector de codru des și întins cât vezi cu ochiul peste culmile din împrejurime, unde în timpuri medievale a fost locul unei mănăstiri mari de la “Fântâna Zânelor”. Se zice că a fost devastată de turci și tătari. **Din 1999 mănăstirea din Codrii Tigheciului cu strădaniile locuitorilor satelor din împrejurime se reînălță.** Comunitatea monahală, alcătuită din 3 călugări și 3 frați de ascultare, a înălțat biserica “Preacuvioșii părinți Antonie și Feodosie cu toți precuvioșii părinți de la Lavra Peșterilor din Kiev”. Se găsește pe moșia satului Cociulia, despre care documentele amintesc în mai multe rânduri începând cu 1765 (1778-1780). Investigațiile științifice demonstrează că vatra veche apare aici mai înainte de domnia lui Ștefan cel Mare. Într-un uric din 1501 despre aceste locuri se scrie: “*Noi Ștefan Voevod bojaiu milostiv gospodar zâmlî moldavscoi. Facem înștiințare pentru adevărate slugile noastre Dobrota și Lupu că au slujit noi cu dreapta credință. Deci noi văzând a lor dreaptă și credincioasă slujbă către noi i-am miluit pre dâșii osăbit de a noastră milă, le-am dat loc întru al nostru pământ a Moldovei, de la noi un loc de pustiu la Ținutul Chigheciului, pe părâu Grecului, la seliștea tătarească, anume fântâna Popișoara, ca să-și facă lor-și un sat și să fie lor de la noi uric, și cu tot venitul lor și feciorilor lor, nepoților și strănepoților și a tot neamul ce se va alege mai de aproape nerășuit nici odată în vechi. Iar hotarul acelui loc de pustiu ca să fie cât va pute fi de ajuns un sat de douăzeci de case...*”. La 9 iulie 1671 se vorbește în documente aici de satul Verdeșeni, iar la 14 septembrie 1783 și de moșia Ițcani. Acum aceste denumiri aparțin unor locuri din satul Cociulia. Iar în mijlocul satului este amenajat un izvor frumos numit în cinstea domnitorului Ștefan cel Mare, care, zice o legendă locală, s-a oprit cu oastea sa aici, iar odată aplecându-se să bea apă din cișmea și-a scăpat căciula. De aici și denumirea veche a localității – Căciulia. Acum în preajma izvorului se înalță monumentul căciulii simbolice. La fel din perioada medievală a ajuns în timpurile noastre movila din Valea Borzești “mormântul Beiului”, probabil locul înmormântării unei mari căpetenii turce. În 1818 din cărămidă localnicii înalță biserica “Sf.Arh.Mihail și Gavriil”. Satul este baștina muzicianului Valeriu Hanganu.

Vizite și excursii locale:

- *Vetre vechi medievale* azi zone ale satului Cociulia.
- *Natura pitorească* în Pădurea Ulmenului, Dealul Mânzului, valea Borzești, Monument geopaleontologic “Cariera Cociulia” (1 ha), izvorul lui Ștefan cel Mare.
- *Mănăstirea din Codrii Tigheciului* pe poiana între dealurile Tigheci și Salcia în valea Luțcana.
- *Gospodării țărănești reprezentative:* irigare prin picurare a legumelor în sere (Putregai V, Navin G, Sava I), cultivarea tehnologică a cartofului (Popescu I, Bordea M, Sava P.), tehnologie de creștere intensivă a porumbului (Luchița M).
- *Evenimente locale:* hramul satului “Sf.Arh.Mihail și Gavriil” (21 noiembrie).

Cazare: în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Capaclia. Vizitatorul prin aceste locuri rămâne impresionat de farmecul Codrilor Tigheciului, care se întind pe frunțile colinelor ce vin dinspre satul Lărguța. Pe o suprafață de peste 2500 ha pădurea este luată sub protecție de stat cea mai mare rezervație peisajistică din raionul Cantemir. Relieful împădurit este compus din câteva amfiteatre ale hârtoapelor din valea Ițvanilor, mărginită de dealurile Drumul la Vișineva și Colac. Sunt mai multe ipoteze privind primele atestări umane pe aceste locuri, însă prin, menționează un document, 1783 Capaclia a fost întemeiată de răzeșii Crudu, Tiron și Jamir. Bătrânii susțin, însă, că satul lor, cu numele Poiana-Răzeși, există încă în perioada lui Ștefan cel Mare, la 1470. La 1805 din cărămidă este înălțată de săteni în mijlocul satului biserica “Sf.Dimitrie”, considerată din 1936 monument de arhitectură. Are formă de corabie și a fost reconstruită și reînnoită în 1893.

Vizite și excursii locale:

- *Monument istoric* biserica în formă de navă (1805).
- *Natura pitorească* în valea Ițcani, rezervația peisajistică “Codrii Tigheciului” (2519 ha, ocol silvic Cantemir Tigheci, parcela 1-40).
- *Evenimente locale:* hramul satului “Sf.Dimitrie” (8 noiembrie).

Cazare: în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Haragâș. Primele mențiuni documentare despre Haragâș sunt din 27 mai 1443 cu denumirile Cergâșa sau Cercoza. Însă unele date indirecte atestă o vatră veche aici încă din 1230 (!). Localnicii au înălțat lăcașul ortodox în sat cu hramul “Sf.Gheorghe” (protectorul păstorilor, 6 mai) în 1810.

Vișniovca. Satul apare pe hartă la 1863 cu denumirea Capaclia Nouă, dar din 1903 este redenumit în Vișinevca după stabilirea aici a unui boier Vișinevschi. Însă cercetările atestă că în Valea Borzești a existat prin 1452 Borzești (Satul lui Borzea). În 1862 din piatră localnicii au înălțat biserica “Sf.Nicolai”. Relieful este format dintr-o suită de coline Ialpuh, Capaclia, Sarăul, Borzești, Șamalia, care ating înălțimi de peste 100 de metri.

Vizite și excursii locale:

- *Vatră veche medievală.*
- *Natura pitorească* în valea Borzești.
- *Evenimente locale:* hramul satului “Sf.Nicolai” (19 decembrie).

Cazare: în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Șamalia. Pe locul unei seliști părăsite de tătari încă din 1775, la 1793 (potrivit altor surse 1783, 1794) proprietarul Ion Delari întemeiază un sat populat de moldoveni. De la seliștea tătarească s-a păstrat denumirea unei văi de cca 14 km – Șamalâ.

Sadâc. Este baștina celebrului interpret și folclorist Nicolae Sulac. Satul este întemeiat la 1803 de boierul Anoš. Un alt sătean înstărit Gheorghe Țanco-Câlcic a zidit biserica ortodoxă “Sf.Ioan Botezătorul”.

Gospodării țărănești reprezentative: creșterea epurilor de casă (Marin I), tehnologia de creștere intensivă a grâului (Î.I.”Vlah”), creșterea tehnologică a strugurilor de masă (Î.I.”Ciornenschi”).

Traseul din sub-zona turistică 3: Cantemir – Plopi – Ciobalaccia – Baimaclia – Chioselia – Coștangalia – Câșla – Enichioi – Tartaul – Cârpești

Plopi. Localitatea este relativ nouă, fiind întemeiată pe dealul Plopilor la 1965, când este luată decizia de a organiza o fabrică de vin. Pe teritoriul satului există un izvor cu apă minerală hidrocarbonată, o pădure de salcâm alb, iar în jurul unui iaz mare este amenajată o zonă de agrement și o unitate piscicolă. În componența aceleiași comune intră și localitățile Alexandrovca, Hârtoș și Taraclia. Satul **Alexanrovca** a fost întemeiat la 1903 de locuitori de Țiganca. **Taraclia** este un sat de bulgari întemeiat de locuitorii actualului oraș Taraclia Ștefan Tartali, Dumitru Zamfirov și Semion Parpulov prin 1899.

Mai vechi este satul **Hârtop** amplasat pe dealul Hornu și pe valea Babaia. A fost întemeiat în 1880 de moldovenii Vasile Nicolau, Dumitru Vârlan și Aliman Bâncilă.

Vizite și excursii locale:

- *Natura pitorească* în zona de agrement din preajma iazului de la Plopi.
- *Evenimente locale:* hramul satului Plopi “Acoperământul Maicii Domnului”.
- *Vinărie* Plopi.

Cazare: în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Ciobalaccia. Pentru prima dată se vorbește în documente despre Ciobalaccia în timpul războaielor ruso-turce din sec.XVIII. Potrivit unor date satul se întemeiază lângă un lac adânc (sau *cioba lac* cum sună în limba turcă) pe la 1770 de niște țărani români, “Dicționarul statistic al Basarabiei”, 1923 concretizează că aceste 30 de familii sosiseră din s. Bâșești, ținutul Fălciu (altă mențiune arată ca dată inițială 15 noiembrie 1775, sunt însă date indirecte că o vatră veche a existat aici încă la 1493). Prin 1827 apare sub denumirea de Ciobalaccia-Salcia (sau Burlachi) pe râul Salcia Mică. În 1879 este înălțată din cărămidă biserica “Sf.Împ.Constantin și Elena”, în stil românesc. Alte surse istorice indică zidirea bisericii în 1870. La 2 km est de sat în văile Larga și Cojtangal pe o suprafață de 13,4 ha este luată sub protecție o rezervație naturală silvică. În aceiași comună mai sunt localitățile Flocoasa și Victorovca. Din această localitate provine Nicolae Mihai - doctor habilitat în filosofie. Pe dealurile Șeitanului și Răzeși la 1880 moldovenii Mihai Țurcanu și Vasile Ignat Gheorge întemeiază cătunul **Tutovan**, unde în preajmă la 1909 procură terenuri (cca 500 desetine) și se stabilesc cu traiul zeci de familii (primii întemeietori au fost – Dermeși Ivan, Salciuc Vasile, Tanurcov Afanasie, Petcov Foma, Râbacov Ivan, Turlacov Ivan, Pavlov Harlampie) din satul Chiriutnea (Cortenuț de azi din raionul Taraclia). Bulgarii au denumit satul din valea Larga în numele boierului de la care au procurat pământul – **Victorovca**. După contopirea acestor două sate moldovenesc și bulgăresc circulă paralel două denumiri. Pentru prima dată aflăm despre contopirea s. Victorovca și Tutovanu din documentele recensământului satelor, efectuat de autoritățile române. **Flocoasa** este o localitate mică întemeiată în 15 noiembrie 1927.

Vizite și excursii locale:

- *Vatră veche medievală (1493), colonie de bulgari (Victorovca).*
- *Natura pitorească:* rezervația naturală silvică Ciobalaccia (13,4 ha, ocol silvic Baimaclia, Aluniș, parcela 34).
- *Evenimente locale:* hramul satului “Sf.Împ.Constantin și Elena” (3 iunie).
- *Vinărie SA “Ceba Vin”,* Garling Collection (Aligote, Sauvignon, Pinot-Franc, Colecția “Vin de casă”, Vinuri de cupaj), sală de degustație.

Cazare: în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Baimaclia. Satul pe dealul Baimacliei este pentru prima dată menționat în 1800. Ca așezare de oameni figurează pe harta topografică a lui F.G. Bawr din anii 1770-1774 (precum și pe cele din 1817, 1820, 1840, 1856 ș.a). Denumirea provine probabil de la numele unei subdiviziuni tribale tătarăști *baimaclî*, cunoscut și la alte popoare turcice. Legenda locală zice, că locuitorii stabiliți cu traiul pe aceste locuri pitorești, cu multe izvoare (dintre care unul mare și puternic, cu apă limpede și gustoasă), fiind în slujba unui tătar cu nume *Baimac*, stăpân pe moșie și pe sat, erau crunt oprimați. Odată, însă, ei s-au răsculat și au dat foc conacului boieresc. Baimac a fugit spre pădure, unde însă haiducii l-au prins și l-au pedepsit cu moartea. Dar numele lui s-a păstrat în denumirea localității. Relieful localității este format din coline mari împădurite și văi adânci și pitorești, care au păstrat din vechime denumiri locale geografice și istorice: Șleahul Vechi, Velnița, Oborul, Pădurea lui Tomov, Moșia Nemților, Movila cea Mare, Izvorul cel Mare ș.a. În 1812 pe banii lui Ieremia Spinac este construită din lemn biserica “Sf.Dimitrie”, care în 1898 este rezidită din cărămidă. În această localitate vizitatorul poate vedea edificiile stilizate ale școlii și casei de cultură, precum și un izvor cu conținut sporit de mineralizare a apei.

În componența comunei face parte și cătunul **Acui** întemeiat în 1909 de locuitorii din Baimaclia și din alte localități învecinate pe banii Băncii Agricole. Legend localității zice, că în vremurile de început ale satului mișunau pe aici mulți ocupanți care jefuiau sătenii, dar tot atunci erau și destui haiduci răzbunători care opuneau nepoștiiilor o rezistență îndârjită. Într-o zi, când dușmanii deghizați în localnici au pornit să-i înfrângă pe haiduci, aceștia le-au luat-o înainte, trecând din casă în casă, îi tot întrebau pe localnici: “a cui ești?”. Și dacă răspunsul era: “A haiducilor”, erau luați cu ei în codri. Iar atunci când veneticii au intrat în sat n-au mai găsit pe nimeni. De atunci, de la întrebarea “A cui?” a provenit numele satului. Relieful pitoresc de aici poartă pecetea istoriei: Bragalea, Cișmeaua, Drumul lui Agliță, Fântâna lui Peiu, Izvorul lui Jecu, La Sâlcii etc.

Vizite și excursii locale:

- *Natura pitorească:* izvor cu conținut sporit în apă a ionilor de brom, iod și clor; relief colinar (dealuri Baimaclia, Acui, Țacha, Taraclia), văile Larga, Ialpujel, Jiuntucului, monument geologic.
- *Gospodării țărănești reprezentative:* creșterea păsărilor de casă (Movileanu V, Serivan E), tehnologia creșterii pepenilor verzi (Cereniuc S, Bostan G), tehnologia cultivării florii soarelui (Sibov I, Guțan I).
- *Evenimente locale:* hramul satului “Sf.Dimitrie” (8 noiembrie).
- *Ghid local* profesor de istorie Alexandru Sârbu.

Cazare: în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Chioselia. Odată cu retragerea populației turce și tătare din stepa Bugeacului în 1807 are loc repopularea cu români a vetrelor cândva părăsite. La 17 februarie 1807 localitatea cu denumirea Chioselia Mică a fost menționată documentar. În 1810 pe ambele maluri ale pârâului Giuntucaia erau deja 18 case și 2 bordeie, peste 5 ani localnicii înălțaseră o bisericuță din bârne. Între anii 1812-1821 Chioselia Mică aparținea spătarului Iancu Sturza. Denumirea satului provine probabil de la cuvântul turcesc *chessi* – “adâncitură”, care de fapt reprezintă relief local cu văi și dealuri frumoase de pe înălțimea Baimaclei (altă ipoteză susține că denumirea ar proveni de la turcescul *chesilmezlic*, adică “neîntrerupt”, “mereu” – ce deasemenea subliniază pitorescul colinelor acoperite cu păduri deasupra văilor râulețelor). Din Chioselia provine vestitul trompetist Racoviță.

Vizite și excursii locale:

- *Vetre vechi medievale.*
- *Natura pitorească* în valea Tigheci.
- *Evenimente locale:* hramul satului “Sf.Nicolai”.
- *Vinărie* Imperial Vin, sală de degustație.

Cazare: în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zonele de odihnă a localnicilor.

Coștangalia. Potrivit documentelor de epocă vatra satului Coștangalia apare pe la începutul secolului XVIII (1712). Relief localității este format din colinele Bujorenilor, Chioselia mică și Hulbești, amplasate în preajma râulețului Salcia și văii Gintucului. Vizitatorul acestor locuri poate vedea biserica “Sf.Arh.Mihail și Gavriil”, monument de istorie înălțată de localnici în 1814 din piatră și lut (reconstruită în 1897).

Gospodării țărănești reprezentative: tehnologia creșterii viței de vie de portaltoi (Pânzari P), cultivarea legumelor în sere și câmp deschis (Advahov A, Buzan G).

Enichioi. Venind în localitatea Enichioi rămâi impresionat de peisajele de stepă ce se deschid în Bugeac cu șesuri întinse și coline domoale deschise în fața vânturilor. Este un loc ce amintește de iurtele tătare care se întindeau prin secolul XVII la umbra crângurilor rare de pădure. Până în 1770 pe locul satului se aflau câteva vetre tătarești, din care populația s-a retras odată cu pierderea de către otomani a războaielor ruso-turce. Prima atestație a satului moldovenesc este din 29 martie 1773. În timp de 20 de ani localnicii înalță din piatră în mijlocul satului biserica “Sf.Nicolai de vară”. După un incendiu de proporții, la 1914 lăcașul sfânt este reconstruit.

În componența comunei Enichioi fac parte cătunile **Bobocica** (atestat la 3 mai 1916 cu denumirea Bubulici), **Floricia** (constituit la 30 ianuarie 1942) și Țolicea (constituit la 1 iulie 1965).

Tartaul. Trecând de dealul Nucilor spre colina Mihăloaia spre valea Larga, călătorul poposește în satul Tartaul. Se zice că a fost întemeiat de tătari pe la 1723 în preajma izvorului râulețului Salcia Mică. Pe la sfârșitul secolului XVIII populația de moldoveni își numea vatra Tartaul de Larga, de la râul care traversează moșia satului. La sf.sec.XIX localnicii înalță din lemn și nuiele împletite o bisericuță care a existat până în 1924. La sud de sat există un izvor, care potrivit investigațiilor preventive are un conținut sporit de ioni de clor și sulfat, astfel determinând acesteia proprietăți terapeutice. Pe teritoriul localității se găsește o vinărie de prelucrare primară a strugurilor. *Gospodăria țărănești reprezentative:* cultivarea legumelor în câmp deschis (I.I. “Șlehtinschii”), creșterea tenologică a viței de vie (Roman N, Gurea I).

Cârpești. Satul de răzeși Măcrești împreună cu dealul Râșcani și satul Butuceni a fost menționat aici pentru prima dată la 5 iunie 1469 (alte surse vorbesc de 1459). După contopirea acestora satul a obținut denumirea actuală (să fi fost aceasta prin 1801 când proprietarul satului Cârpești era boierul Timofte Sâpârdei?). Pe locul fostei vetre a sătucului Butuceni azi mai poate fi văzut izvorul Butuceni, iar nu departe este locul celor 7 râuri. Relieful satului este dominat de colinele Bărăneasa, Podiș, Soci, Ponoare, Holm, pe alocuri împădurite. În mijlocul satului localnicii înalță prin 1864 din cărămidă biserica “Sf.Arh.Mihail și Gavriil”. În această localitate s-a născut și a activat scriitorul Vasile Țepordei, opera căruia conține mărturii tragice despre Gulagul siberian.

Suplimentar pe web Cantemir

Patrimoniul turistic al raionului este constituit din:

- a. Cimitirul Românesc de onoare – s.Stoianovca
- b. S.A. „Ceba-Vin”- agroturism, s. Ciobalaccia.
- c. S.A. „Imperial vin” – agroturism s.Pleşeni
- d. Muzeul „Nicolae Sulac” – s.Sadâc
- e. Muzeul de istorie și etnografie – s.Tartaul
- f. Centrul de artizanat – s. Ciobalaccia

Patru pensiuni turistice:

1. Pensiunea turistică „Paradis” care include: – restaurantul „Paradis” cu bucătărie națională, cafe – bar, hotel, saună, sală pentru activități de promovare a obiceiurilor și tradițiilor locale.
2. Pensiunea turistică „La Hanul lui Tudor” – café- bar, bucătărie națională, pavilion de odihnă, loc de pescuit pentru amatori, izvor cu spațiu de odihnă.
3. Pensiunea turistică „Codrii Tigheciului” – Rezervația peizagistică, fântâna zânelor, flora și fauna rezervației.
4. Pensiunea turistică „Ocolul silvic” s. Baimaclia.
5. Casa raională Cultură Cantemir ca obiect turistic cultural de promovare a tradițiilor , obiceiurilor și folclorului autentic, care include cinci formații artistice de amatori cu titlu „Model”, muzeul de istorie „Dmitrie Cantemir”, „Casa Mare” și alte valori culturale.

Raionul Cantemir nu dispune de un Program strategic sau o Strategie raională de dezvoltare nici pe unul din domenii.

Anexa 8. Agenți economici / actori locali cu activități relevante domeniului turismului în raionul Cantemir

???